

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900.   Andra Kammaren.   N:o 27.

Fredagen den 23 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2.

Anmäldes och godkändes

dels statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 17, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen å *sjette* hufvudtiteln, under rubriken extra anslag, gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik och statens jernvägsbyggnader;

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, och

n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om användande af anvisadt belopp för utrotande af den s. k. trädgårdsnunnan inom Kalmar och Blekinge län;

dels Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 20, angående val af två fullmäktige i riksbanken och tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; och

n:o 21, angående val af tre fullmäktige i riksgäldskontoret och tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk;

dels ock Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens förordnanden:

n:o 22, för två fullmäktige i riksbanken;

n:o 23, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken;

n:o 24, för tre fullmäktige i riksgäldskontoret; och

n:o 25, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *D. G. Restadius* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till förekommande af skogs-härjning af insekten nunnan.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående jagtpass.

§ 5.

Likaledes hänvisades till lagutskottet den å kammarens bord hvilande, härefter föredragna motionen n:o 165.

§ 6.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 11 och 40 samt sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>J. A. Kinnman</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 27 dennes,
» <i>A. Thylander</i>	» 2 » » 26 »
» <i>C. G. Johansson</i> i Aflösa	» 14 » » 24 »
och <i>C. G. Österberg</i>	under den 24 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,44 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Lördagen den 24 Mars.

Kl. 11 f. m.

Upplästes för justering de i kammarens sammanträde den 17 innevarande månad förda protokoll.

Dervid yttrade

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag tillät mig vid förra lördagens försvarsdebatt att vända mig mot herr Boëthius, hvilken enligt det stenografiska protokollet i ett af sina yttranden hade en så lydande punkt: »De andra auktoriteterna, hvilka hafva uppträdt såsom auktoriteter, de hafva sagt oss, att detta är det enda sättet att försvara Norrland. Då står det åtminstone för mig såsom icke sakkunnig klart, att det är min ovilkorliga skyldighet att tro dem».

I det justerade protokollet — justeradt af herr Boëthius sjelf — lyder meningen så: »De andra auktoriteterna, hvilka hafva uppträdt öppet och under embetsansvar, de hafva sagt oss, att detta är det enda sättet att försvara Norrland. Och under sådana förhållanden står det åtminstone för mig såsom icke sakkunnig klart, att det är min ovilkorliga skyldighet att mer tro på dem».

Då jag således vid lördagens debatt vände mig mot en af herr Boëthius framställd absolut auktoritetstro, och den i det justerade protokollet framstår såsom endast en relativ auktoritetstro, har jag velat konstatera detta, för att mitt yttrande i det tryckta protokollet må blifva fullt begripligt.

Herr Boëthius: Att jag tillade ordet »mer», dertill ansåg jag mig fullt berättigad, ty det var min mening, när jag fälde detta yttrande. Att detta verkligen var min mening, framgår af hela mitt resonnement, som innebar en jmförelse mellan dessa olika auktoriteter.

Vidare till anteckning förekom icke. De ifrågakvarande protokollen förklarades härefter justerade.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet, så lydande intyg:

Att riksdagsmannen herr Fridtjuv Berg på grund af sjukdom — influensa — tills vidare är förhindrad att infinna sig vid riksdagen, betygas. Stockholm 23 mars 1900.

A. Nettelblad,
leg. läk.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till förekommande af skogshärjning af insekten nunnan.

§ 4.

Ang. rätt för ecklesiastika boställen till låneunderstöd från odlingslånefonden. Å föredragningslistan fans först upptaget Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående rätt för ecklesiastika boställen till låneunderstöd från odlingslånefonden.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 137, hade herr *A. Sundblad* hemställt, »att Riksdagen måtte i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att ecklesiastika boställen måtte för deltagande i utdiknings- och odlingsföretag, som beröra desamma, tillerkännas rätt att vinna delaktighet i låneunderstöd från odlingslånefonden».

Utskottet hemställde emellertid, att ifrågavarande motion icke må till någon kammarens åtgärd föranleda.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr *Sundblad*: Herr talman! I den af mig väckta motion, som nu jemte det derpå grundade utskottsbetänkande föreligger till behandling i kammaren, har jag velat fästa Riksdagens uppmärksamhet på ett missförhållande, som råder beträffande de ecklesiastika bostälernas delaktighet i dem berörande utdiknings- och odlingsföretag, och detta i syfte att få missförhållandet, så fort sig göra låter, undanröjdt.

Såsom jag påpekat i min motion, ligger detta missförhållande deri, att ecklesiastika boställets jord, som i likhet med all annan jord under en lång följd af år ända till 1898 tillerkänts rätt till andel i lån ur odlingslånefonden i och för deltagande i utdiknings- och odlingsföretag, att sådan jord — säger jag — på senare tiden blifvit beröfvad denna fördel. Kongl. Maj:t har nemligen den 28 oktober 1898 på ecklesiastikdepartementets föredragning afslagit gjord ansökan om rätt för innehafvare af ecklesiastiskt boställe att få del i lån ur odlingslånefonden för deltagande i ett utdiknings- och odlingsföretag, som berörde samma boställe; och flera ansökningar i dylikt syfte hafva sedermera rönt samma öde.

Den förändrade ståndpunkt, som Kongl. Maj:t genom det nämnda beslutet intagit till förevarande fråga och hvarigenom man brutit med en 40-årig praxis, har medfört, att man numera bland ecklesiastika boställen, som beröras af utdiknings- och odlingsföretag, har att särskilja tvenne kategorier, nemligen sådana, som erhållit förmånen af del i lån ur odlingslånefonden, och sådana, som alldeles uteslutits från denna förmån. Att häri ligger, lindrigast sagdt, en oegentlighet, torde väl vara klart för hvar och en.

En annan oegentlighet ter sig i det förhållandet, att innehafvare af sådana ecklesiastika boställen, som ståtts utom nämnda förmåns gräns, numera hafva kommit inför det allt annat än angenäma alternativet antingen, om de vilja deltaga i utdiknings- och odlingsföretag,

som beröra deras boställen, att i enlighet med kongl. förordningen den 6 juli 1849 förskottera kostnaden derför, med rätt dock enligt samma förordning att till godtgörande fördela denna kostnad på vissa af synerätt — som det heter i förordningen — till högst 20 bestämda år — en tid, mina herrar, som icke sammanfaller med den tid, som är bestämd för återbetalande af lån ur odlingslånefonden — eller ock, om de äro oförmögna att bestrida dessa utgifter, att låta fränskifta från sina boställen så mycket jord, som efter uppskattning i värde motsvarar den på bostället sig belöpande andel af kostnaden för företags utförande.

*Ang. rätt för
ecklesiastika
boställen till
låneunderstöd
från odlings-
lånefonden.*

(Forts.)

Nu uppstår alldeles osökt för mig den frågan: skola dessa boställen allt fortfarande förbli i denna undantagsställning, hvori de kommit genom Kongl. Maj:ts beslut den 28 oktober 1898?

Och om nu, som i hög grad önskligt vore, en sådan förändring i gällande bestämmelser viddtoges, hvarigenom de ecklesiastika boställena kunde återfå denna sin rätt till del i lån ur odlingslånefonden, huru vill man då gifva dessa boställen, hvilka, såsom jag nyss sade, ställts utom gränsen för denna förmån, ersättning för den skada och förlust, som de hafva lidit?

En tredje oegentlighet, som vid betraktandet af denna fråga förtjenar påpekas, är, att, då staten anordnat den s. k. odlingslånefonden för att genom lån på billigare villkor understödja jordbruksnäringen i allmänhet och dermed främja ett statsändamål, man dock, på sätt nu skett med de ecklesiastika boställena, undantagit från denna förmån viss boställs jord, liksom om på densamma icke skulle finnas någon jordbruksnäring och dermed något statsändamål att främja.

Rörande de skäl, som föranledt denna förändrade uppfattning hos Kongl. Maj:t, hvarigenom dessa oegentligheter framkallats, antager utskottet, att dessa äro att söka uti »omsorgen om och den nödiga hänsynen till odlingslånefondens trygghet» samt i de »betänkligheter». man byst derom, »huruvida de i detta afseende gifna föreskrifter i verkligheten lemnade beträffande de ecklesiastika boställena den säkerhet, som med dessa föreskrifter afsåges».

Och vidare fortsätter utskottet:

»Den realsäkerhet, som genom samma föreskrifter vunnits för odlingslånen, torde nemligen hvad angår ecklesiastika boställen ej hafva något aktuellt värde, då ju staten ej kan ifrågasätta att, derest en boställshafvare brister i sin skyldighet i fråga om återbetalning af ett erhållet odlingslån, låta för betäckande af sin fordran försälja bostället.»

Ja, det torde nog vara så. Men om man nu ur grundlagssynpunkt kan, såsom utskottet påpekar, bysa betänkligheter mot meddelande af lån åt dessa boställen ur odlingslånefonden med hänsyn till risken att de, på grund af innehafvarnes insolvens, kunna tagas i mät och försäljas, då frågar jag, hvarför man icke ur samma synpunkt fäst betänklighet dervid att de kostnader, som äro förenade med dessa boställens deltagande i odlingsföretag, kunna och skola, då innehafvarne sakna tillgång, bestridas på sätt 76 § i gällande dikningslag angifver. nemligen så, att man fränskiftar från bostället så stor jorddel, som, enligt uppskattning, i värde motsvarar den på bostället sig belöpande

Ang. rätt för andel af kostnaden. Har man således i ena fallet ur grundlagssynpunkt hyst betänkligheter, så synes det mig, att man äfven i det andra bort hafva dylika betänkligheter.

ecklesiastika boställen till låneunderstöd från odlingslånefonden.

(Forts.)

Hvad angår den realsäkerhet, som kräfves för lån ur odlingslånefonden och som, för att använda utskottets egna ord, enligt dess förmenande ej torde »hafva något aktuellt värde», hvad beträffar de ecklesiastika boställena, så synes mig en sådan realsäkerhet kunna sökas och erhållas i den s. k. prestlöneregleringsfonden, en fond, som på det närmaste sammanhänger med de ecklesiastika boställena, emedan den, så vidt jag vet, är bildad just af inkomster från nämnda boställen. Hade denna fond för sådant ändamål, som här af mig angifvits, tagits i anspråk, skulle tvifvelsutän aldrig detta missförhållande, som jag tagit mig friheten påpeka i min motion, hafva uppstått. Nu är emellertid detta missförhållande rådande, och med hvarje dag som går ökas de deraf följande svårigheterna. Ty, mina herrar, det är icke ett fåtal ecklesiastika boställen, som beröras af utdiknings- och odlingsföretag.

Såsom här i utskottsbetänkandet finnes angifvet, har utskottet från landtbruksstyrelsen fått uppgift om att »från och med år 1890 af de 248 företag, för hvilka lån från berörda fond blifvit beviljade, ecklesiastik jord ingått i icke mindre än 58 företag, motsvarande nära $\frac{1}{4}$ af samtliga företagen». Och man har allt skäl att förmoda, att antalet eller numerären af dessa boställen, som fortfarande eller hädanefter skulle komma att beröras af utdiknings- och odlingsföretag, icke skall blifva mindre. Vid sådant förhållande är det synnerligen af nöden, synes det mig, att skyndsamma åtgärder vidtagas för undanrödjande af de hinder och de betänkligheter, som från statens sida kunna möta för att bereda ecklesiastika boställen delaktighet i låneunderstöd från odlingslånefonden. Detta har också utskottet här i sitt betänkande till fullo behjertat, och detsamma har med synnerlig styrka betonats vid det möte, som helt nyligen här i Stockholm hölls af sakkunniga personer i detta ämne, nemligen statens landtbruksingenjörer. De hafva underkastat äfven denna fråga en grundlig behandling, och mötet yttrar följande, som jag ber, herr talman, att här få anföra:

»De förhållanden, som uppstått för innehafvare ej blott af ecklesiastika boställen, utan äfven för innehafvare eller arrendator af kronoboställen derigenom, att kongl. förordningen af den 6 juli 1849 nu på sista tiden ansetts lägga hinder mot beviljande af lån ur odlingslånefonden för boställesinnehafvare och kronoarrendator, äro högst beklagliga. Som exempel nämndes, att innehafvaren af ecklesiastiskt boställe hade ingått i förening med öfriga jordegare angående deltagning i ett dikningsföretag. Detta har han gjort i den öfvertygelsen, att lån af statsmedel fortfarande, liksom förut alltid under 40 års tid, kunde beviljas till afdikning af sådana boställen tillhörig jord, och det var egentligen att lätta denne boställesinnehafvares börd, som öfriga delegare af företaget beslutat att söka odlingslånet. Nu vägras honom att deltaga i lånet, men han är enligt lag och på grund af föreningen skyldig att bekosta hela boställets anpart i dikningen, oakadt han kanske ej kommer att bruka bostället mer än några få år. En hel del andra exempel på oegentligheter framdragos. Det ansågs vara

till skada och förlust för staten att lägga hinder och svårigheter i vägen, då det gälde att få krouans jord afdikad och odlad.

Ordnades saken ej så, att boställsinnehafvare och kronoarrendatorer hädanefter liksom hittills blefvo likställda med jordegare i allmänhet med afseende på rättigheten att erhålla lån ur odlingslånefonden, så skulle alldeles säkert lånen ur fonden nedgå, till skada för jordbrukets utveckling.

*Ang. rätt för
ecklesiastika
boställen till
låneunderstöd
från odlings-
lånefonden.*

(Forts.)

Mötet ville för sin del uttala sig för önskvärdheten och nyttan af att innehafvare af ecklesiastiska och kronoboställen nu, såsom förut under 40 års tid, må få deltaga i lån af statsmedel till afdiknings- och vattenafledningsföretag.»

Nu har, såsom synes af detta utskottsbetänkande, utskottet ställt sig ganska välvilligt till motionen och gillat i allt väsentligt hvad jag deri andragit. Det oaktadt har likväl utskottet ej funnit skäl tillstyrka min i motionen gjorda framställning, utan hemställt, att min motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda, och detta med hänvisning till de åtgärder, som utaf Kongl. Maj:t och under Kongl. Maj:t närmast stående myndigheter i detta ämne hafva vidtagits. Ser man då till, hvilka åtgärder äro vidtagna, omnämnas i utskottsbetänkandet en skrifvelse, som chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet den 24 oktober 1899 aflåtit till kongl. statskontoret, deruti chefen för ecklesiastikdepartementet »med framhållande af, att ecklesiastika boställshafvare ej ansetts kunna medgifvas för sina boställen erhålla lån från odlingslånefonden samt då fråga blifvit väckt, huruvida väsentligen samma förmåner, som med nyssnämnda lån afses såväl för deltagande i vattenafledningsföretag som äfven genom jordförbättringar vid sjelfva egendomen, kunde beredas presterskapet genom lån från presterskapets löneregleringsfond mot säkerhet, som kunde vara för fonden betryggande, anmodat statskontoret att taga frågan i öfvervägande och till ecklesiastikdepartementet afgifva förslag i ämnet».

Detta är den ena åtgärden. Den andra är en gemensam skrifvelse från kongl. landbruksstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, ingifven till Kongl. Maj:t den 31 januari detta år, i hvilken skrifvelse de båda styrelserna framhålla nödvändigheten af att åtgärder måtte vidtagas i samma syfte, som jag tagit mig friheten framhålla i min motion, eller att ecklesiastika boställen måtte fortfarande, liksom förut — före 1898 — varit fallet, tillerkännas rätt till delaktighet i lån från odlingsfonden i och för deltagande i odlings- och utdikningsföretag.

När jag närmare ser på innebörden af den skrifvelse, som chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet aflåtit till kongl. statskontoret, får jag säga, att det förefaller mig litet underligt, att man helt enkelt vill, så att säga, ställa å sidan den s. k. odlingslånefonden, som ju har tillkommit i ett visst angifvet syfte, och i stället låta presterskapets löneregleringsfond träda emellan, liksom om den vore bättre egnad att lemna understöd för jordbruksnäringens utveckling än odlingslånefonden.

Vidare ser man framskynta under talet om den säkerhet, som i så fall innehafvare af ecklesiastika boställen skulle lemna till denna fond — man ser i detta tal, säger jag, framskynta den personliga säkerheten och förbindelsen med ty åtföljande borgen, som af boställs-

Ang. rätt förinnehafvare skulle ställas och som skulle helt enkelt skapa en ny ecklesiastika kategori boställsinnehafvare och boställen samt derigenom också skapa boställen till nya oegentligheter.
länunderstöd
från odlings-
lånefonden.

Jag tror, herr talman, att jag haft full befogenhet för min motion och den deruti gjorda framställningen, och jag tror också, att jag kunde hafva skäl att yrka bifall till motionen. Men i sakens nuvarande läge skall jag icke tillåta mig detta, utan nöjer mig med det slut, hvartill utskottet så enhälligt kommit, under den förhoppning att hvad som här ställts i utsigt, och enligt utskottets förmenande snart kommer att träda i verkställighet, verkligen också måtte gå i fullbordan. Jag har således, herr talman, icke något yrkande att framställa.

I detta anförande instämde herr *Nordström* i Höglunda.

Herr Ivar Månsson: Herr talman, mina herrar! Då den föregående talaren, motionären i ämnet, icke gjorde något yrkande, kunde nog vara och är kanhända också orätt af mig att taga till orda; men när jag läste det nu föreliggande utskottsbetänkandet, får jag säga, att jag stälde mig fullkomligt sympatisk för motionen och tänkte också, att jag skulle vilja understödja motionärens yrkande i frågan.

Vid genomläsandet af utskottets betänkande finner man, att hela motiveringen eller allt hvad utskottet yttrar pekar hän på ett rent bifall, kan man nästan säga, till den af motionären föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t. Man skulle därför också kunnat hafva trott, att utskottet efter sin motivering skulle komma till det slut, att utskottet föreslagit en dylik skrifvelse. Så är emellertid icke händelsen.

Jag gillar nu fullkomligt utskottets motivering, men jag gillar icke klämman. Ty enligt min uppfattning bör Riksdagen, för så vidt den *vill* saken, också uttala sin mening i en sådan fråga som denna, hvilken, mina herrar, verkligen ingalunda är en oviktig fråga.

Är det nu så, att ecklesiastika beställsinnehafvare skola hafva sådana svårighet, som här nämnts, att erhålla medel för gäldande af kostnaden för företag af ifrågavarande slag, hvilken kostnad många gånger är eller kan blifva oerhördt stor, samt följderna häraf möjligen blir den, att svårighet möter för att dylika företag skola komma till stånd, ja, att måhända företagen många gånger, kanske just genom prestens inflytande, göras onöjliga och förhindras, trots det att företaget måste anses såsom ett både nyttigt och nödigt företag, då tycker jag verkligen, att man borde kunna och vilja understödja saken, så att ett uttalande från Riksdagen komme till stånd, att Riksdagen *vill* saken. Men nu synes man icke vilja säga *hvad man vill*. Nu vill man lita till hvad landtbruksstyrelsen och öfriga, som yttrat sig i frågan, sagt. Riksdagen vill godkänna detta, men Riksdagen vill sjelf ingenting säga. Jag tycker för min del, att ett dylikt tillvägagångssätt är rent af motbjudande; och när det gäller en så viktig fråga som den föreliggande, hvilken jag önskar understödja, vill jag också uttala min mening i densamma. Min uppfattning är således, att då vi gilla syftmålet med motionen, böra vi också uttala detta.

Jag skulle för min del vilja ändra allt detta. Nu skulle nemligen här gå så till, att, om boställsinnehafvaren ej kan annorledes gälda

den å bostället belöpande andel af kostnaden för utdiknings- och odlingsföretag, han får sälja en del af boställets jord till betäckande deraf. Jag skulle åter vilja ordna saken så, att denne boställsinnehafvare berättigades erhålla lån från odlingslånefonden, och att först om han icke betalade sitt lån, fondens styrelse eller förvaltare finge i sista hand göra sig betäckta genom att låta sälja en del af boställets jord. På det sättet skulle det sällan om ens någonsin behöfva komma i fråga att sälja boställsjord. Kammaren torde förstå, hvad jag åsyftar; det blir på detta sätt något helt annat, än om man hänvisas att, så fort man icke kan gälda kostnaden för ett dylikt företag, genast sälja en bit af boställsjorden till kostnadens täckande.

Ang. rätt för
ecklesiastika
boställen till
låneunderstöd
från odlings-
lånefonden.

(Forts.)

För min del anser jag, mina herrar, denna sak så vigtig, att jag finner mig knappast kunna uraktlåta att framställa ett yrkande. Jag är öfvertygad om, att hvad som tillbakahållit motionären från framställande af ett sådant varit endast hans förvisning om att allt skall kunna gå bra ändå; men detta hindrar icke mig att framställa yrkande om afslag å utskottets hemställan — ett yrkande, som utskottet med hänsyn till dess gynsamma uttalanden i motiveringen näppeligen lär hafva något emot.

Jag ber sålunda att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionärens skrifvelseförslag.

Häruti instämde herrar *Sandberg*, *Redelius*, *Larsson* i Fole, *Johansson* i Valared, *Olsson* i Frösvi och *Bromée* i Billsta.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! De oegentligheter, som motionären såväl i sin motion som i sitt anförande här i dag påpekat, hafva ju äfven, såsom redan anmärkts, blifvit af utskottet behjertade och funna väl värda att tagas i öfvervägande. Man har nu emot utskottet erinrat, att det kommit till ett helt annat slut, än dess motivering bort föranleda; men utskottet har tydligt angifvit skälen härtill. Saken är nemligen den, att frågan i hela dess vidd blifvit dragen under Kongl. Maj:ts pröfning, i det att statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet anmodat statskontoret att yttra sid derom, huruvida de ecklesiastika boställena, sedan de numera ej anses ega rätt till lån ur odlingslånefonden, i stället kunde erhålla sådana från presterskapets löneregleringsfond. Jag har mig från enskildt håll bekant, att statskontoret lär komma att besvara denna departementschefens skrifvelse på det sätt, att statskontoret föreslår, det de ecklesiastika boställena må få rätt till lån ur odlingslånefonden men mot säkerhet i presterskapets löneregleringsfond.

Vidare hafva landsbruksstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bragt frågan, ehuru i än vidare omfattning, under Kongl. Maj:ts pröfning. I deras framställning är nemligen fråga icke blott om de ecklesiastika boställena, utan om all publik jord, som är utarrenderad. Kongl. Maj:t har nemligen numera visat sig hysa den uppfattning, att ej blott ecklesiastika boställena, utan äfven all utarrenderad kronojord är utestängd från delaktighet i odlingslånefonden. Detta har af landbruksstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beaktats, hvarför deras framställning omfattar ej blott de ecklesiastika boställena,

Ang. rätt för utan äfven all annan publik jord, som kan beröras af Kongl. Maj:ts
 ecklesiastika antydda förändrade uppfattning i fråga om odlingslånefonden.
 boställen till Till följd häraf har utskottet haft desto starkare skäl att, sedan
 låneunderstöda frågan sålunda i hela dess omfattning dragits inför Kongl. Maj:t, låta
 från odlings- frågan sålunda i hela dess omfattning dragits inför Kongl. Maj:t, låta
 lånefonden. med den här väckta frågan tills vidare anstå och därför hemställt, att
 (Forts.) motionen ej för närvarande måtte till någon åtgärd föranleda. Detta
 uttalande anser jag fortfarande vara det rätta och hemställer därför
 om bifall till utskottets förslag.

Herr Sundblad: Herr talman! Då det, såsom jag nyss påpekat, är af synnerlig vikt, att åtgärder skyndsamt vidtagas för undanröjande af de af mig angifna olägenheter, och då enligt mitt förmenande det ligger icke så liten vikt derpå, att ett uttalande i frågan göres från Riksdagens sida, samt då dertill kommer att min motion, som det tyckes, tillvunnit sig anslutning i kammaren, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till min motion och afslag å utskottets hemställan.

Herr H. Andersson i Vestra Nöbbelöf: För min del inser jag till fullo det behjertansvärda i motionärens förslag, men då jag är angelägen att få denna sak ordnad så fort som möjligt, kan jag just af den anledningen ej vara med om att fatta ett sådant beslut, som af motionären nyss påyrkats. Jag tror, att saken vinner mest genom ett bifall till utskottets förslag. Om nemligen Andra Kammaren nu beslutar en skrifvelse till Kongl. Maj:t, skulle det nemligen mycket väl kunna hända, att Första Kammaren afslår denna hemställan, och det utan att återgifva den välvilliga motivering, som utskottet här lemnat. Och inför Kongl. Maj:t kommer frågan då i en helt annan och sämre ställning, än om man bifaller utskottets förslag.

Då, enligt hvad här nämnts, denna fråga redan är i hela dess vidd dragen under Kongl. Maj:ts pröfning, vet jag icke, hvad en skrifvelse skall tjena till — den kommer ju för sent, och dessutom kan, såsom jag nämnt, hela frågan, om Första Kammaren afslår motionen, komma i ett betydligt sämre läge än enligt utskottets förslag.

För frågans egen skull kan jag därför ej annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Hazén* och *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Öfverläggningen i detta ämne var härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet afgifna motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 3 hemställt i förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställen bifallit den i ämnet väckta motionen.

*Ang. rätt för
ecklesiastika
boställen till
läneunderstöd
från odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

Omröstningen utvisade 130 ja och 67 nej; och hade alltså utskottets hemställen bifallits.

§ 5.

Härefter företogs till afgörande Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande vid flere af rikets anstalter för sinnessjukas vård af afdelningar för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

Ang. beredande af hospitalvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

I berörda inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 69, hade herr *A. Th. Carlheim Gyllensköld* hemställt, att »Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida icke afdelningar för patienter, tillhörande första betalningsklassen, kunde inrättas vid flere af rikets anstalter för sinnessjukas vård, samt vid en kommande riksdag framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda».

Utskottet hemställde,

att ifrågavarande motion icke må till någon kammarens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! Då motionären icke är närvarande, och jag varmt intresserar mig för denna motions syfte, skall jag bedja att få säga några ord.

Jag skulle ej hafva begärt ordet, om motionen gått ut på att bereda plats åt hospitalpatienter af första klassen på bekostnad af det utrymme, som är anslaget till andra och tredje klassernas patienter. Jag skulle ej heller hafva gjort det, om det skulle förorsaka statsverket någon kostnad att på det i motionen föreslagna sätt bereda flera platser åt första klassens patienter. Men jag tror, att, om saken toges rätt, det skulle kunna ske utan någon kostnad för statsverket. Det är nemligen fråga om att bereda platser åt sådana patienter, som hafva råd att betala, och dessa må också gerna betala, så att statsverket icke behöfver vidkännas utgifter för dem.

För några år sedan upprördes sinnena i landet af en händelse, som jag icke precis nu vill väcka till lif igen. Herrarne förstå nog hvad jag syftar på. Frågan ventilerades mycket inom pressen, och det framställdes i sammanhang dermed, huruvida det vore lämpligt, att sinnessjuka finge vårdas på enskilda anstalter. I ett afseende voro

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

(Forts.)

emellertid meningarna eniga, nemligen deruti att staten borde så mycket som möjligt göra enskilda anstalter öfverflödiga genom att bereda första klassens patienter plats vid statens vårdanstalter, då dessa patienters vårdande icke kostade staten någonting. Det är sålunda ej i första hand fråga om *kostnaden*, utan om den *garanti*, som ligger deruti att staten tar emot dem i sin vård. De behöfva såsom alla sinnessjuka *snar* vård, *god* vård och *opartisk* vård. Det bör icke finnas ens en skymt till misstanke, att den som tar emot dem skulle hafva intresse af att behålla dem på anstalten längre än som behöfves. Och sådan misstanke skulle naturligtvis alldeles bortfalla, om staten tager dem i sin vård.

Antalet sinnessjuka i vårt land är ofantligt stort. Det uppgifves till 16,000. Professor Nerander anser det vara ännu större eller omkring fem pr mille, i hvilket fall antalet sålunda skulle vara omkring 25,000. Af alla platser, som finnas på vårdanstalterna för sinnessjuka, hafva de så kallade första klassens patienter fått endast ett obetydligt antal på sin lott. Detta är något orimligt, särskildt därför att det för dem icke är fråga om hvad vården kostar eller kostnaden åtminstone icke spelar någon väsentlig roll. Det är icke sagdt, att de såsom nu skola betala endast två kronor tjugufem öre, det är alldeles säkert, att i många fall deras anförvänder gerna skulle betala till och med fem kronor, om de blott kunde få plats. Ty det blir en förskräcklig revolution i ett hem, om en person der råkar blifva sinnessjuk. All trefnad i hemmet förstöres. Det blir oro i allas sinnen. Och dessutom blir den sjuke vanvårdad eller åtminstone icke skött så bra som han behöfver och icke heller så snart. I fråga om sinnessjuka gäller det, att ju snarare de få vård, desto större är utsigten till förbättring.

Under en diskussion i Första Kammaran år 1894 i en liknande fråga yttrade dåvarande chefen för medicinalstyrelsen, generaldirektören Almén, sedan han angifvit några siffror: »Men hvad bevisa väl dessa siffror? Jo, hvad hvarje ledamot i kammaran sedan länge känner, nemligen att det är ofantligt svårt att bereda sinnessjuka inträde på hospital, ty der är brist på platser; detta förhållande gäller för hela landet». Och, mina herrar, i synnerhet gäller detta i fråga om de patienter, som skola intagas på första klassen. Man säger, att det icke ligger så många ansökningar inne om inträde på första klassen. Jo, det är ganska många, och säkert är det också, såsom motionären påpekat, att många flera ansökningar skulle komma in, om man icke insäge, att det är lönlöst att söka, då det icke finnes platser. Att så ofta är förhållandet, vet jag med visshet.

Nu har utskottet afstyrkt motionen på den grund, att utskottet önskar, att det snart måtte beredas plats åt alla sinnessjuka i vårt land. Ingen kan lifvigare än jag önska detta. Men man bör icke för detta, som är det bästa, vänta med det som är bra. Man bör komma i håg, att det bästa ofta nog är den värsta fienden till det goda. Det kan dröja två, fem, kanske tio år, innan för alla sinnessjuka bereds platser på hospitalen, men det behöfde ej dröja så länge med afseende på de nu ifrågavarande patienterna, om Riksdagen nu beslöte en skrivelse till Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t snart toge saken i öfver-

vägande, och jag tror verkligen ej, att den ifrågasatta anordningen skulle stöta på oöfvervinneliga ekonomiska svårigheter.

Utskottet säger vidare, att »enär af de sinnessjuka i vårt land, som sålunda äro i saknad af ändamålsenlig vård, ojemförligt största delen torde få anses tillhöra andra och tredje klassens patienter eller de mindre bemedlade klasserna, synes den af motionären föreslagna partiella åtgärd vara alltför ringa och för litet effektiv med hänsyn till behovet i sin helhet af en ökad hospitalsvård.»

Med afseende härå får jag säga, att jag går så långt, att jag påstår, att genom ett bifall till motionärens förslag äfven andra och tredje klassens patienter skulle vinna fördel. Då första klassens patienter under nuvarande förhållanden icke kunna behållas i hemmen, så söker man antingen få ut dem till enskilda anstalter eller ock pressa in dem på andra klassen, der de å ena sidan få en vård, som icke öfverensstämmer med deras vanor och således ej är lämplig, och å den andra stå i vägen för dem, som verkligen äro andra klassens patienter. Huru jag än ser saken, måste jag därför anse, att det varit lämpligt, om utskottet tillstyrkt motionen. Då utskottet ej gjort det, och ingen reservation deremot förekommer, så är det visserligen icke mycken utsigt att få saken igenom, men jag skall dock, till den kraft och verkan det hafva kan, göra ett yrkande om bifall. Jag yrkar således afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Här förekommer om någon tid en annan motion i samma syfte, väckt af herr von Möller i Första Kammaren, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om uppgörande och framläggande för Riksdagen af fullständig plan för att åt de sinnessjuka måtte beredas behörig vård. Jag undrar, huruvida man äfven då skall åberopa sådana obotfärdigas förhinder som nu och uppskjuta saken till framtiden samt låta de sjuka blifva utan vård eller i vanvård.

Jag yrkar som sagdt bifall till den nu föreliggande motionen.

Herr Sjö: Jag får säga, att, då jag läste den motion, som nu föreligger till afgörande, jag tänkte, att motionären begärt för litet och att därför ej heller hans motion borde bifallas. Skulle man genom ett bifall till motionen bereda flera platser för första klassens patienter vid våra nuvarande anstalter för sinnessjuka, inkräktade man på utrymmet för andra och tredje klassens patienter samt således utestängde en del sådana från att få vård på anstalterna, hvarför jag får säga, att jag ej kan vara med derom. Hade motionären deremot föreslagit, att Riksdagen skulle besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville till kommande Riksdag framlägga förslag om uppförande af en större anstalt för vård af sinnessjuka, så skulle jag hafva velat understödja ett sådant förslag, och det på det allra varmaste. Ty hvar och en, som känner till dessa förhållanden, vet, att det i vårt land finnes så många sinnessjuka, som icke få den vård, de behöfva.

Af de statistiska uppgifter, som förekomma i utskottets betänkande, framgår, att vi å de nuvarande vårdanstalterna hafva 4,271 platser, och att detta antal med tillkomsten af Upsala asyl ökas med 800, men att att det finnes 9,340 sinnessjuka i vårt land. Efter andra uppgifter

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.
(Forts.)

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

hafva vi 12,000 à 16,000 sinnessjuka, och om detta är riktigt, skulle det då blifva omkring 10,000 sinnessjuka människor, som ej kunde få vård på anstalterna. Detta är en sorglig tafra. Och huru sparsam jag än må vara med statens medel, kan jag dock ej annat än vid detta tillfälle uttala min önskan att vederbörande, Kongl. Maj:ts eller medicinalstyrelsen, måtte vidtaga åtgärder för att åstadkomma nödiga anstalter för de sinnessjukas vårdande, ty med nuvarande förhållanden är härutinnan ej stäldt så som sig bör.

(Forts.)

I detta sammanhang får jag nämna, att, då statsrevisorerna under sin inspektionsresa till södra Sverige i höstas kommo till asylen i Malmö, denna befans i ett sådant skick, att revisorerna ej kunde annat än uttala, att patienterna der ej erhöles den vård de behöfde, emedan anstalten är både gammal och dessutom dålig och bristfällig i åtskilliga afseenden. Professorn, som mötte oss, och läkaren berättade, att värmen vintertiden ej kunde uppbringas i en del rum till högre gradtal än åtta, och då kunna herrarne finna, att de människor, som vårdas der, måste frysa, ty en frisk och sund människa fryser vid en sådan temperatur, så mycket mera då en som är sjuk. — Revisorerna hafva i sin berättelse omnämnt, att anstalten har en stor tomt, belägen i den centralare delen af Malmö. Om den såldes, och för köpeskillingen uppfördes en anstalt, till exempel i Vexjö, som har ett sundt läge invid sjö och barrskog, så kunde man kanske få utrymme för ett dubbelt så stort antal patienter, medan förvaltningen skulle kunna blifva ungefär densamma som nu.

Jag har velat bringa detta till kammarens kännedom och hoppas att vederbörande måtte föranstalta, att något mera göres för de sinnessjukas vård än förut. Jag har emellertid intet yrkande att göra.

I detta anförande instämde herr *Lundell*.

Herr Jönsson i Färeköp: Jag kunde inskränka mig till att instämma med herr Sjö, men då jag erhållit ordet, skall jag be att få framhålla, att utskottet på det varmaste sympatiserar med motionärens förslag, ehuru utskottet ansett sig förhindradt att tillstyrka bifall till detsamma. Det framgår nemligen af den lemnade utredningen och har i dag af ett par talare ytterligare framhållits, att platser ännu saknas för 3 à 4 tusen sinnessjuka, och större delen af dessa utgöres naturligtvis af medellösa eller mindre bemedlade personer. Dessa måste utan all fråga anses befinna sig i en mycket svårare belägenhet än sinnessjuka tillhörande rika eller välbergade familjer. Om än understundom äfven för dessa åtskilliga svårigheter kunna yppa sig — jag hvarken vill eller kan förneka det —, så finnes dock alltid för dem någon möjlighet att erhålla plats. Icke kan det då vara rätt att vidtaga åtgärder för dessas räkning — och de utgöra i hvarje fall i jemförelse med de andra ett ringa antal —, hvarigenom man skulle fördröja upprättandet af anstalter för de obemedlade eller mindre bemedlade. Jag vill i sammanhang härmed, i likhet med herr Sjö, på det varmaste anmoda regeringen att vidtaga kraftiga åtgärder för att snarast möjligt *alla* sinnessjuka i vårt land måtte kunna erhålla en tillfredsställande vård och sålunda, så snart sig göra låter, förslag för Riksdagen framläggas om upprättande

af nya asylor. Vi veta, att under många år det varit tal om nybyggnad af särskildt en sådan anstalt, men ännu är icke ens förslaget färdigt. Det är här helt enkelt fråga om sådant, som ej får uppskjutas längre; och det är detta jag framför allt velat betona.

För öfrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Jag ber att på det lifligaste få instämma i det herr Sjö yttrat. Enligt hvad den officiella statistiken utvisar, är — såsom han och framhöll — bristen på hospitalsvård oerhördt stor i Sverige, och den saken förtjenar mer än väl tagas i allvarligt öfvervägande. Af de tusental, som sakna hospitalsvård, utgöres naturligtvis större delen af obemedlade personer, hvilka sakna möjlighet att på enskild väg få den vård, som kan beredas mera bemedlade patienter. Af de statistiska uppgifterna framgår, att 21 ansökningar om inträde på första klassen samt 775 ansökningar om inträde på andra och tredje klasserna för närvarande måste lemnas utan afseende. Det vore väl då ej lämpligt, att Riksdagen skulle af Kongl. Maj:t begära en åtgärd till förmån för nämnda fåtal med förbigående af det stora flertalet patienter tillhörande andra och tredje klasserna. De förra hafva dock den utväg, som de senare sakna: privata sjukvårdsanstalter, sjukhem, äfven sjukvård i hemmet. För att här full rättvisa måtte skipas, har utskottet ej kunnat annat än hemställa om afslag å motionen, till hvilken hemställan jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Äfven jag skall be att få yttra några ord i föreliggande fråga. Utskottet har erkänt, att något bör göras för hospitalsvården öfver hufvud taget. Men på tal om det af motionären väckta förslaget säger utskottet, att den föreslagna åtgärden till förmån för första klassens patienter kan utan alltför stora olägenheter anstå i afbidande på hospitals- och asylvårdens allsidiga ordnande på ett tillfredsställande sätt. Jag undrar, när utskottet tänker att då för dessa första klassens patienter skola beredas de fördelar och förmåner, som motionären afsett, ty det torde väl dröja ganska länge, innan hospitals- och asylvården blir allsidigt ordnad.

Under debatten här har af herrar Sjö och Jönsson framhallits, att man väl icke bör instämma i motionärens förslag, men lägga regeringen på hjertat nödvändigheten af att åtgärder i det föreslagna syftet vidtagas. Men jag undrar, huru herrarne tänka, att det skall gå för sig att bringa till regeringens kännedom kammarens tankar i detta afseende. Jag ser för närvarande ingen af regeringens ledamöter här närvarande, och jag förmodar, att man knappt vågar förutsätta, att regeringen i kammarens protokoll tager kännedom om hvad här yttrats i denna fråga. Det enda rationella sättet att bringa till regeringens kännedom hvad kammaren önskar vore väl att bifalla motionen.

Utskottet har i sitt betänkande framhallit och med skärpa framhallit, att man bör i främsta rummet se till, att lämpliga åtgärder vidtagas för att bereda hospitalsvård åt sådana sjuka, som vårdas på andra och tredje klassen. Jag erkänner villigt, att det fins något tilltalande i detta utskottets uttalande, därför att man gifvetvis bör i första rummet hjälpa dem, som äro mindre bemedlade; och, såsom herr

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

(Forts.)

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen. Björök framhöll, vore det fråga om att försvåra erhållande af vård för andra och tredje klassens patienter, skulle icke heller jag vilja vara med om att yrka bifall till motionen. Men härom är icke i något afseende fråga.

Utskottet säger och dess ärade ordförande nämnde nyss, att det är jemförelsevis lätt för personer ur den samhällsställning, som skulle vårdas på första klassen i hospital, att erhålla vård på andra vägar. Jag skall med anledning deraf be att få framhålla för kammaren, huru det förhåller sig med denna sak. Den ställer sig ingalunda så enkel, som utskottet vill göra troligt. Det finnes — då vården i det egna hemmet bereder alltför stora svårigheter — egentligen blott två utvägar. Den ena är att bereda de sjuka vård i enskilda hem, der 2, 3 à 4 patienter tagas emot. Men herrarne böra komma i håg, hurusom på dessa ställen det icke finnes den ringaste kontroll, och huru man icke gerna kan förutsätta, att i dylika enskilda hem den vård kan anordnas, som behöfves för sådana sjuka, som det här är fråga om. Jag skall be att ur Kongl. Maj:ts proposition n:o 14, som rör anordnande å kronodomänen Restad i Elfsborgs län af en asyl för sinnessjuka, få anföra några rader. I ett der citeradt utlåtande af en komité, som utgjordes af trenne hospitalsläkare, säges bland annat om hvad som erfordras för lämplig vård af sinnessjuka: »För de akut sinnessjuka fordrar den moderna, humanare riktningen af sinnessjukvården särskildt inrättade lokaler, der åt dem kan beredas en mera noggrant genomförd ändamålsenlig behandling än den, som förr ansetts behöflig och varit vanlig. Sålunda böra utvägar finnas att genom trägen tillsyn och omvårdnad tidigt i sjukdomens början hålla dessa sjuka till ordning och snygghet samt för öfrigt bereda dem särskild behandling i likhet med de i vanlig mening kroppsligt sjuka. Erfarenheten har nemligen visat, att utsigterna till helsans återvinnande för de sjuka på detta sätt ökas.» Jag vågar påstå, att i de enskilda hem, det är fråga om, kan man icke träffa dessa anordningar, som erfarne hospitalsläkare anse nödvändiga för att patienterna skola kunna återvinna helsan. Dessutom ställer sig den vården ganska dyr, äfven den. Den andra utvägen är att bereda de sjuka inträde på någon af de större enskilda vårdanstalterna af samma beskaffenhet som t. ex. Solna sjukhem vid Sundbyberg. Men hvad tro herrarne det kostar? 2,580 kronor för hvad som kallas helenskild vård — med hvilket uttryck förmodligen äsyftas, att de hafva helt och hållet enskilda rum — och för halfenskild vård 2,400 kronor. Härtill komma, om den sjuke behöfver särskild vakt eller vård, 900 kronor för manlig och 780 kronor för qvinlig sådan. Det är sålunda ett belopp — bortåt 3,000 kronor om året — ett belopp, som man icke kan tänka sig, att en familj, der hufvudern har 6 à 8 tusen kronors inkomst, kan komma ut med att betala för en enda medlem; för öfrigt kan det ju vara familjförsörjaren sjelf, som är sjuk. Jag tror således icke, att det är så alldeles lätt att bereda den der vården för första klassens patienter på enskild väg. Om deremot tillfälle bereddades dem att få komma in på hospital, blefve förhållandet ett helt annat; der är den nuvarande afgiften endast 821 kronor 25 öre per år. Och efter hvad jag hört från tillförlitligt håll, från hospitalsläkare och hospitals-
syssломän, räcker denna summa fullt till för att ersätta kostnaderna

för patienternas vård och underhåll. Men jag ber dessutom att få säga liksom doktor Björck: Här är icke fråga om att hålla fast vid detta fixa belopp, utan må man gerna öka afgiften, blott tillfälle beredes att skaffa sådana sjuka lämplig vård.

Det har såväl i utskottets utlåtande som ock här af utskottets ordförande framhållits, hurusom endast 21 patienter icke hade kunnat erhålla för dem sökt hospitalsvård å första klassens afdelning. Denna uppgift är nog alldeles riktig; men om man häraf vill draga den slutsats, att de patienter, hvilka man velat få in på hospital, skulle uppgå till ett antal af ej mer än 21, så blir siffran fullkomligt vilseledande. Det lär nemligen gå så till — äfven denna uppgift har jag från fullt kompetent håll — att de sinnessjukas anförvandter höra sig enskildt för dels å hospitalen, dels i medicinalstyrelsen, huruvida några lediga platser finnas. De få då vanligen den upplysningen, att sådana platser icke finnas, och då inlemna de naturligtvis ingen ansökan. På detta sätt kan den låga siffran af endast 21 ansökningar om inträde för patienter å första klass förklaras, men den är, som sagdt, icke riktig, om man dermed menar antalet af patienter, för hvilka sådan plats önskas.

Vidare ber jag att få säga något med anledning af herr Sjös yttrande derom, att han skulle hafva varit med om motionärens förslag, derest denne icke framställt sitt yrkande just så som han här gjort. Motionären har nu formulerat sin framställning sålunda, att han hemställer, att »Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida icke afdelningar för patienter, tillhörande första betalningsklassen, kunde inrättas vid flere af rikets anstalter för sinnessjukas vård» o. s. v. Ja, jag har svårt att tänka mig, huru man annars skulle gå till väga i denna sak. Kanske herr Sjös mening är, att motionären borde hemställt om byggande af särskilda hospital för patienter af första klass? Detta är dock en mycket olämplig åtgärd. Just det sätt, som motionären påpekat, är det ändamålsenligaste, ty det har den fördelen med sig, att man icke behöfver anslå några medel för vare sig ökad administrationskostnad eller för ett ökad antal läkares aflönande. Det är ju icke fråga om att för ändamålet uppföra så storartade paviljonger, att man för dem skulle behöfva särskild administration och särskild läkarevård, utan allt detta kan mycket väl uppdragas åt den administration och de läkarekrafter, som redan förut äro tillgängliga för hospitalet. Motionärens förslag anvisar således den mest praktiska och billiga utvägen, och det skulle synnerligen glädja mig, om herr Sjö ville instämma i herr Björcks yrkande, ty vill man verkligen sjelfva saken, så må man också gå med på detta hans yrkande.

I detta sammanhang skall jag be att få nämna några ord om hörande förhållanden vid Göteborgs hospital. Vid detta hospital finnes icke någon enda plats för första klassens patienter, och detta beror på omständigheter, som verkligen äro rätt egendomliga. Enligt den ursprungliga planen var detta hospital afsedt att inrymma 150 patienter af alla de tre olika betalningsklasserna, och plankartan öfver detta hospital utvisar tvenne mindre byggnader, hvilka betecknas såsom paviljonger för patienter af första klass. Men ännu i den dag, som är,

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.
(Forts.)

Ang. beredande af hospitalvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen. (Forts.)

hafva dessa paviljonger icke blifvit uppförda; det finnes således, som sagdt, ingen plats der för första klassens patienter, och för öfrigt icke heller i hela vestra Sverige. Emellertid hänger det så tillsammans med denna sak, att anslag till uppförande af ett hospital vid Göteborg beviljades först vid 1853—1854 års riksdag. Vid riksdagen 1856—1858 beviljades ytterligare anslag för samma ändamål, hvarefter serafimerordensgillet — som på den tiden omhänderhade sinnessjukvården här i landet — år 1861 inköpte den en half mil utanför Göteborg, på Hisingen belägna egendom, der Göteborgs hospital nu är beläget. När man derefter skulle granska och godkänna de för hospitalet uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, så befans det, att det anslag, man begärt, var för litet. Kongl. Maj:t ingick då till 1863—1864 års Riksdag med anhållan, att anslaget måtte ökas, och det med icke mindre än 324,000 kronor. Detta var ju ett mycket stort belopp, särskildt för den tidens förhållanden, och Riksdagen fann sig därför föranlåten att pruta och beviljade i stället 200,000 kronor — eller riksdaler, som det ju den tiden hette. Men i den skrifvelse, hvori Riksdagen meddelade Kongl. Maj:t sitt beslut, uttalades också, att Riksdagen ansåge åtskilliga ändringar böra vidtagas i den uppgjorda planen, hvilka ändringar emellertid icke finge vara sådana, att vare sig det antal patienter, som i det blifvande hospitalet kunde inrymmas, blefve minskadt eller det med anstalten afseddä ändamålet på något sätt gick om intet. Tillika uttalade denna riksdagsskrifvelse en förmodan, att det anslagna beloppet borde räcka åtminstone för byggnadsarbetena intill nästa riksdag; beloppet borde åtminstone räcka till för byggnadernas bringande under tak; uttryckligen tillades, att regeringen hade den utvägen att komma in och begära ökad anslag, om beloppet icke räckte till. Regeringen kom nu emellertid aldrig in med någon sådan begäran, utan man byggde, så långt medlen räckte till, och detta är förmodligen orsaken till, att ännu i dag inga platser för första klassens patienter finnas å detta hospital. — Det förefaller mig emellertid, som om genom detta 1863—1864 gjorda uttalande Riksdagen skulle utfäst sig att, om så behöfdes, anslå ytterligare medel, och jag vill därför uttala den förhoppning, att, om regeringen finner sig föranlåten komma in till Riksdagen med en anhållan i syfte att vid Göteborgs hospital få anordna en afdelning för patienter af första klass. Riksdagen måtte infria det löfte, som gafs af 1863—1864 årens Riksdag. Derigenom skulle behöfvet af platser för vårdande af dylika patienter vara afhjelpat hvad vestra Sverige beträffar; nu finnes der, som sagdt, ingen enda sådan plats.

Under sådana förhållanden och på grund af hvad jag nu haft äran anföra ber jag att få instämma i det yrkande, som gjorts af doktor Björck, nemligen om afslag å utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Det har af flere talare sagts, att denna fråga, som nu af enskild motionär blifvit bragt å bane, är af den beskaffenheten, att icke någon borde sätta sig emot förslaget. Men jag tror, att man kan se saken från mera än en synpunkt. Om det vid de äldre hospitalen icke finnes tillräckligt antal platser för

första klassens patienter, så torde dock de senare byggda hospitalen vara så inrättade, att äfven första klassens patienter i dem skola kunna erhålla ordentlig vård, äfven om det icke finnes tillräckligt antal första klassens platser.

Jag tager för gifvet, att om denna fråga icke förelagts Riksdagen så tidigt, som skett, så skulle knappast sådana uttalanden, som här följts, hafva kommit i fråga.

Som kammaren torde erinra sig, har Kongl. Maj:t framlagt en proposition till denna Riksdag om byggande af ett nytt hospital vid Restad med plats för 1,000 personer, 800 asylplatser och 200 hospitalsplatser. Då nu denna proposition är under behandling i statsutskottet och — efter hvad jag förmodar — kommer att af detsamma tillstyrkas och af Riksdagen antagas, så tror jag knappast, att det kan vara berättigadt att klaga öfver att ingenting göres i denna viktiga fråga. I samma proposition finnes äfven en utredning af huru mycket under de senare åren anslagits för detta slags sjukvård af Riksdagen, och jag vågar med stöd häraf påstå, att man icke bör klandra Riksdagen, ty det har gått sakta, men säkert i den rätta riktningen.

Under denna diskussion har äfven framdragits en annan fråga. Det har antydts, att vid ett hospital, nemligen det i Malmö, förhållandena skulle vara sådana, att sinnessjuka der icke borde få vårdas. Denna fråga var föremål för undersökning af sistlidna års statsrevisorer, som äfven härom gjorde ett uttalande, men det är att märka, att mot denna punkt af revisorernas berättelse icke mindre än 7 af de 12 statsrevisorerna hade reserverat sig. Att majoriteten bland statsrevisorerna hade reserverat sig, berodde på att det var olika meningar bland reservanterna. Herrarne torde emellertid finna, att, då det fans så många reservanter, man icke får fästa sig allt för mycket vid detta uttalande.

År 1893 gjorde statsrevisorerna en anmärkning mot det nämnda hospitalet, och sedan har medicinalstyrelsen ställt sig denna erinran till efterrättelse, så att icke några klandervärda missförhållanden nu förekomma. Skulle man, såsom det föreslagits, taga bort dessa 184 platser, som nu finnas, så lemnas de, som der vårdas, alldeles utan vård, och detta kan jag icke finna vara rimligt under en tid, då man klandrar hospitalsväsendet, därför att det icke finnes tillräckligt många platser.

Jag har velat säga detta till försvar för Malmö asyl, alldenstund det står i ett visst sammanhang med denna fråga. Vi torde få tillfälle att, då den kongl. propositionen i denna fråga kommer före, uttala oss derom, men jag vågar påstå, att det klander, som yttrats mot att ingenting är åtgjort i detta afseende, alldeles icke är befogadt.

Herr Jönsson i Färeköp: Den ärade representanten för Göteborg, som haft ordet i denna fråga, uttryckte sitt tvifvel, huruvida regeringen läst riksdagsprotokollen. Jag tror icke, att han behöfver grubbla så mycket öfver detta. Om han väntar till litet längre fram under riksdagen, så kommer det före en motion af herr Möller i Första Kammaren om fullständig utredning af denna fråga, och det var just vid denna motion som utskottet fäst så mycken uppmärksamhet, då

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.
(Forts.)

Ang. beredande af höspitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

det der var fråga om en allsidig utredning, som verkligen är af behofvet påkallad.

Det är sant, att man gjort mycket, men man har dock icke gjort på långt när så mycket som man bort göra, utan man bör nog fortgå ganska kraftigt på denna väg, då det ännu är så många sinnessjuka, som sakna plats å vårdanstalt.

(Forts.)

Jag vill alltså säga, att det från en ledamot i Första Kammaren kommer en motion, som berör frågan om de sinnessjukas vård. När denna motion kommer under behandling, så kan det blifva tal om att göra de inlägg i detta afseende, som anses nödiga.

Det är med hänsyn härtill som utskottet afstyrkt denna motion, i synnerhet som det endast gäller ett så litet antal som $\frac{1}{100}$ af alla de olyckliga, som här äro i fråga, och vi måste väl ändå erkänna, att de förmögna, som äro i denna olyckliga ställning, befinna sig i ett bättre läge än de olyckliga, som äro obemedlade.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Sjö: Jag skall be att med anledning af talarens på göteborgsbänken yttrande, då han påstod, att jag i mitt föregående yttrande sagt, att jag önskade uppförande af anstalter för endast första-klass-patienter, säga, att jag icke kan förstå, huru han kunde uppfatta mitt yttrande så, då jag alldeles tydligt — och jag vädjar till de herrar, som hörde mitt anförande, om nu icke den ifrågavarande talaren gjorde det — förklarade, att om ett förslag framkommit om uppförande af ett hospital för såväl första- som andra- och tredje-klass-patienter, så skulle jag hafva omfattat det med värme och intresse. Men såsom förslaget nu är framställt, skulle det, enligt mitt förmenande, inkräkta på andra- och tredje-klass-patienternas rum vid vårdanstalterna, och det kunde jag icke gerna vara med om, utan man måste väl öfverlemna åt hospitalsstyrelserna att sköta den saken på bästa sätt, så länge det icke finnes tillräckligt med vårdanstalter.

Min ärade vän på vestgötabänken nämnde, att jag yttrat mig rörande vårt uttalande i statsrevisionen angående Malmö-asylen. Ja, vi förklarade, att denna var en gammal, osund och i alla afseenden olämplig asyl, och det hafva icke endast 1899 års statsrevisorer, utan äfven 1893 års revisorer förklarat, och läkare på platsen uttalade sig på samma sätt i frågan. Och jag är förvissad om, att derest dessa sju statsrevisorer, som reserverat sig mot statsrevisorernas hemställan, hade varit med vid besöket å ifrågavarande asyl, så skulle de hafva instämt med majoritet — men ingen af dem, så vidt jag vet, har besökt densamma.

Samme talare yttrade vidare, att man icke borde klandra vederbörande därför, att de icke inkommit med förslag till afhjelpande af missförhållandena. Regeringen har ju dock inkommit till Riksdagen med ett förslag i detta syfte, nemligen till uppförande af ett hospital vid Restad vid Venersborg. Ja, nog har jag reda på att så är förhållandet, men då fråga är om tusen och åter tusen, som sakna vård, så har jag icke hjerta att underlåta att för dessa olyckliga göra allt hvad göras kan, på det de må erhålla den vård, som de nu sakna,

hvarför jag uttalar den önskan, att vederbörande måtte bringa denna fråga till en lycklig lösning.

Ang. beredande af hospitalvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

(Forts.)

Herr Hammarström: Jag är lifligt intresserad för den fråga, som här föreligger, och den allra första motion, som jag väckte, sedan jag hade fått äran erhålla plats i denna kammare, afsåg just bättre vård åt sinnessjuka. Det torde då vara klart, att jag med lifligt intresse såväl följt diskussionen som äfven förut tagit del af motionen samt utskottets betänkande öfver densamma.

För min del ber jag få säga, att utskottet svårligen kunnat handla annorlunda, än det gjort i detta fall, då det erkänt behovet af bättre vård icke allenast åt den kategori af sinnessjuka, om hvilka det här är fråga, utan om sinnessjuka i allmänhet. Jag anser, att det skulle komma att taga sig ganska egendomligt ut, om Riksdagen vidtogte åtgärder till förmån enbart för 1:a klassen af sinnessjuka, under det behovet är större i fråga om 2:a och 3:e klasserna af sinnessjuka. Men ett tillfälligt utskott kan väl icke gerna komma med förslag rörande något annat, än motionärerna föreslagit, ty det är ju öfver detta, som utskottet har att yttra sig.

Vi veta alla, hvilken svårighet det är att få plats för sinnessjuka, då man inom ett sambälle är olycklig nog att ha en sådan, som man behöfver plats för. Upptagningsanstalterna vid våra länsläsarett äro mången gång öfverlupna med ansökningar om platser, och när de sjuka en gång bli upptagna der, så få de vistas der ganska länge, innan de få tillfälle att komma in på hospitalet och erhålla lämplig vård. Det är derför efter mitt förmenande det allra första, man bör göra, att vidtaga kraftiga åtgärder, kraftiga mått och steg för att få ett tillräckligt antal hospital, så att icke det sorgliga förhållande, som för närvarande råder, fortfarande måtte ega rum.

Jag nämnde förliden riksdag, då frågan var på tal, huru man nu och då får i tidningarna se sorgliga notiser om huru dylika olyckliga människor behandlas, och dylika notiser göra alltid på mig ett pinsamt intryck.

Jag skall nu, herr talman, tillåta mig att uppläsa ett urklipp ur en tidning, som jag gjorde förliden höst i november månad. Den ifrågasvarande artikelu lyder:

»Upprörande vanvård af vansinnig.

En hjertlös torpare.

Vid en långt inne i skogen belägen torplägenhet inom en af Östergötlands norra socknar har vederbörande fattigvårdsstyrelse inackorderat en stackars sinnessvag, omkring tjugufemårig mansperson.

Den årliga ersättningen för ifrågasvarande hjon påstås vara rätt hederlig. Dock får den arma, olyckliga människan föra en tillvaro, ohyggligare än något det mest osnygga djur.

Det hus, som anvisats den eländige till boning, står under all kritik. Det är en obebodd — och för resten obeboelig — gammal stuga. Fönstren äro inslagna och för fönstergluggarna har man spikat gamla bräder, emellan hvilka ett ytterst sparsamt dagsljus silar in, och som

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.
(Forts.)

ingalunda skydda för köld och blåst. Här hålles mannen bokstafigen i mörkt fängelse.

Ännu så sent som för något öfver åtta dagar sedan saknade detta dårens fängelse fönster.

Höstens stormar och köld egde fritt spelrum genom huset. Torparen tyckes icke ha medvetande om skillnaden emellan en menniska, låt vara en vansinnig sådan, och skogens vilda djur. Af en besökare tillhållen att insätta fönster i de öppna gluggarna, lär han ha förklarat, att detta nog snart skulle ske.

Den bädd, som skall föreställa mannens hviloläger, utgöres af en gammal halmmadrass, en dito kudde samt någonting liknande ett sängtäck. En sådan öfverflödsartikel som ett lakan kommer icke i fråga.

Gångkläderna äro deremot någorlunda bra, kanske fattigvårdsstyrelsen bekostar dessa utan torparens mellanhafvande.

När dåren tilldelas sina torftiga måltider, få kärnen, hvari maten aflemnats, stå qvar i rummet hos honom. Då han i sitt vanvett är i högsta grad orenlig samt tillåter sig all osnygghet inne i stugan, upphemtar han oftast sina afföringar i dessa kärn, hvarur han först förtärt sin föda. Nu skulle man väl minst af allt kunna fordra, att kärnen rengjordes, innan ny föda serverades i desamma. Men nej! Maten hålles i dem i det skick de befinnas, alldeles som skulle man mata ett svin.»

För min del anser jag, att det är högeligen på tiden, att Riksdagen går i författning om, att af de öfverflödiga medel, som finnas i statskassan, man måtte skynda på och bygga tillräckligt med hospital, så att det icke ställer sig dyrare för fattigvårdsstyrelserna att få sina sinnessjuka vårdade på hospital än att få dem vårdade på sätt, som här beskrifvits. För min del anser jag, att det är en skandal för ett civiliseradt samhälle, att något sådant, som jag nyss påpekat, skall komma i fråga, och därför har jag velat yttra hvad jag sagt.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Det uttalande, som gjordes af herr Persson i Stallerhult, var, efter hvad jag kan gissa, icke riktigt vare sig mot motionen eller mot hvad jag yttrat, ty de klagomål, som motionären framfört och som jag för min ringa del understödt, afhjelpas icke på något sätt genom den anstalt, som skall anordnas vid Restad; ty der är det icke fråga om första klassens patienter.

Beträffande herr Sjös anförande får jag be om ursäkt, att jag icke förut fullt uppfattade, huru han tänkte sig anordningen. Nu medgaf emellertid herr Sjö, att han sagt, att om det vore fråga att upprätta nya hospital med 1:a, 2:a och 3:e klass, så skulle han icke vara emot det. Men jag vidhåller emellertid sjelfva faktum, som jag sökte framhålla i mitt förra anförande, nemligen att det blir billigare att tillbygga redan befintliga anstalter, emedan man då slipper ny administration och särskild läkare. I alla händelser bör man företaga ombyggnad på sådana ställen, der det finnes tillräcklig tomtplats, t. ex. vid det förut omnämnda hospitalet i Göteborg.

Herr Hanmarström framhöll, att utskottet näppeligen kunnat komma till något annat resultat än det, hvartill det kommit. Detta

påstående är ju ganska märkvärdigt. Jag anser det för min del alldeles riktigt, att utskottet framhåller betydelsen af de fattigas och mindre bemedlades vård i första hand. Men jag tillägger, att här icke är fråga om några ökade utgifter för statsverket, eller rättare sagt om sådana utgifter, för hvilka icke statsverket skulle kunna göra sig betaldt. Under sådana förhållanden håller jag på, att något borde göras för den klass af patienter, hvarom nu är fråga.

Jag vidhåller det yrkande, jag först framställt.

Herr Björck: Jag är i hufvudsak förekommen af herr Karlsson. Jag vill endast tillägga, att jag icke kan förstå talesättet, att man skulle förbigå 2:a och 3:e klassens patienter, inkräkta på deras rätt eller begå någon orättvisa mot dem. Det är ju meningen, att dessa första klassens patienter skulle få betala hvad deras vård kostar, och hvarför skulle detta då icke få ske? Jag vill för min del ingalunda uppskof i afseende å beredande af plats för 2:a och 3:e klassens patienter. Men jag tror icke, att de genom förkastande af detta förslag skulle få plats lättare, utan snarare tvärtom. Ty det förhåller sig så, att de patienter, som nu tvingas in på andra klassen, emedan det icke finnes utrymme på första, taga upp plats för patienter i andra klassen.

För resten är det mycket olämpligt att sätta in en patient på en klass, som väsentligen afviker från hans lefnadsvanor. Det är här alldeles icke fråga om något undseende för de s. k. bättre klasserna, utan endast att försätta den sjuke i sådana förhållanden, som bäst befordra hans snara tillfrisknande.

Under sådana förhållanden måste jag vidhålla mitt yrkande. Jag vill icke vara med om någon åtgärd, som kan innebära en orättvisa mot andra och tredje klassens patienter, men i detta förslag förekommer intet sådant. Man kan verkligen i detta fall göra det ena och det andra icke låta, och för min enskilda del vill jag vara med om båda delarne.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt proposition på de derunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan bifallen.

§ 6.

Vidare föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 26, i anledning af väckt motion angående ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883.

Uti ifrågavarande inom denna kammare afgifna motion, n:o 13, hade herr *O. W. Redelius* hemställt, att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om sådan ändring af § 3 i lagen om tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att befordringsrätt till prästerlig tjänst i rikets alla stift må stå öppen för hela rikets presterskap.

Ang. beredande af hospitalsvård för patienter, tillhörande första betalningsklassen.
(Forts.)

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster.

Ang. ändring
af § 3 i lagen
angående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)

Utskottet hemstälde,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om upphäfvande af den uti § 3 mom. 1 af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster stadgade inskränkningen uti presternas befordringsrätt.

Vid utlåtandet fans fogad reservation af herrar *Hasselrot, Husberg, Lundström, Sörensson* och *Sandquist*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till ifrågavarande motion.

I afseende härå anförde:

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande motionen är så kort, att man deraf kunde få anledning antaga, antingen att den innehåller någonting af mindre betydelse eller också att hvad som i motionen behandlas redan har vunnit en sådan utredning, att saken skulle vara blott såsom ett moget äpple att hemta från trädet. Men intetdera är likväl förhållandet. Snarare kommer man, när man läser igenom sjelfva motionen, till den öfvertygelsen, att motionären liksom velat känna sig för och för egen räkning eller för den komités, om hvilken äfven ordas något i hans motion, söka få någon kännedom om hur landet ligger inom Riksdagen med hänsyn till ifrågavarande sak.

Motionären börjar sin framställning sålunda: »Af samma skäl, på grund af hvilka andra tjänstemän ega befordringsrätt inom hela riket, torde samma rätt böra tillerkännas äfven presterna». Ja, det är godt, att han håller sin utsaga i en så sväfvande form, som ordet »torde» antyder. Ty annars skulle med skäl kunna spörjas, om den man, som skrifvit detta, verkligen icke känner till, hurusom presterskapet i vårt land intager i mångt och mycket en annan ställning än öfriga tjänstemän. De äro visst icke, såsom å påföljande sida af utskottets utlåtande säges, att rätt och slätt likställa med »andra statstjenare», utan jemte sin uppgift i statens tjänst hafva de såsom *kyrkans* tjenare en särskild ställning, som gör, att man icke utan vidare får bedöma dem i analogi med öfriga tjänstemän inom riket.

Vidare säger motionären: »Till de allmänna grunderna kommer nu den särskilda omständigheten, att Riksdagen begärt en omreglering af de presterliga tjänsterna inom riket.» Deri har jag trott mig finna den egentliga anledningen till denna motion. Men, mina herrar, är det en sund lagstiftningsprincip att i förväg vidtaga åtgärder i stället för att bida tiden och se, hvilken anledning kan komma att förefinnas till ändring i den bestående lagstiftningen, om och när det förhållande inträdt, hvarom man såsom en framtidsmöjlighet talar? Det synes, som om motionären sjelf jemväl delat denna min åskädning, när han tillägger, att omregleringen *antagligen* kommer att medföra ändring. Då han vidare säger: »Deraf kan, åtminstone för en tid, prestbrist uppstå i ett stift och öfverflöd på prester i ett annat, hvilket missförhållande torde till någon del kunna afhjelpas...», så visar detta, hurusom det i sjelfva verket är något mycket oviss med

hela den sak, hvarom här är fråga. Är det då lämpligt, att när man endast kan åberopa omständigheter, sannolikheter och sådana förhållanden, som i hvarje fall lära gälla blott till någon tid, är det då lämpligt, säger jag, att i förväg vidtaga åtgärder för att reglera sådana förhållanden?

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster.

(Forts.)

Motionens ofullständighet har blifvit afhulpen, kan man tycka, genom utskottets fullständiga motivering. Utskottet icke endast lemna eu historik öfver sakens föregående skeden, utan upptager jenväl de motbevis, som blifvit framställda från det mest kompetenta håll, nemligen kyrkomötet, och söker vederlägga dem, på samma gång som utskottet mer sjelfständigt både förutskickar en bevisning och tillägger en sådan.

Om herrarne tillåta mig, skall jag i allra största korthet gå igenom de bevis, som utskottet här framdragit. Det torde då befinnas, att, så snart man ser saken i verkligheten eller, såsom det nu för tiden är brukligt att säga, praktiskt, intet enda af dessa bevis är hållbart. Häri ligger ju från min sida ett medgifvande, att saken, sedd i sin allmänhet, utan hänsyn till de verkliga förhållandena, nog kan tyckas hafva något berättigande. Vore det verkligen så, att presterna vore i allo likställda med andra statstjenare och man följaktligen icke hade att fästa sig vid huruvida församlingarnas rätt genom detta förslag främjades eller kränktes, så må äfven jag medgifva, att det framställda förslaget kunde hafva skäl för sig. Men då detta ingalunda är fallet, synes det mig också, att icke något grundadt skäl för motionen kvarstår.

Det är tre särskilda synpunkter, som af utskottet inledningsvis framhållas: först och främst, hurusom det, som af motionären föreslas, vore högeligen önskvärdt för presterna, för det andra äfven ur synpunkten af församlingarnas bästa och ändtligen med hänsyn till vården af församlingslivet.

Hvad vidkommer den första synpunkten eller intresset för presterna, så har jag redan medgifvit, att om man tager saken helt abstrakt, kan någon sanning ligga deri. Men så snart man träder inom verklighetens område, så må det väl vara orimligt att säga, att en prest »uteslutande på grund af sin begåfning och lämplighet i allmänhet för det presterliga embetet», således utan hänsyn till de egendomliga förhållanden, som råda på den plats, der han skulle blifva anställd som själasörjare, bör vinna befördran. Det är icke heller så illa ställt för presterna för närvarande, som här tyckes vara antaget, liksom jag högeligen betviflar, att det framdeles skulle blifva så bra för dem, om motionen förverkligades. Det är icke så illa nu; ty i sjelfva verket bifaller Kongl. Maj:t i regel framställningar af prester att få förflyttas från ett stift till ett annat, när de finna detta med sin verkliga fördel förenligt. Likaså tror jag icke, att det, om det föreliggande förslaget ginge igenom, skulle blifva så förträffligt för presterna, som man ställer i utsigt, icke ens om man afser deras intresse, skildt från församlingarnas. Ty, mina herrar, det lider intet tvifvel, att församlingarna skulle under de nya förhållandena komma att i mycket vidsträcktare mån begagna den rätt att kalla fjerde profpredikant, som de redan ega. Och det lär väl icke finnas något, som under den

Ang. ändring af § 3 i lagen angående till-sättning af prästerliga tjänster. (Forts.)

tid, lagen varit gällande, för de äldre presternas befordran tett sig så ofördelaktigt som just detta lagstälgande.

Är det då för det andra så, att äfven församlingarna skulle hafva bestämda olägenheter af att en sådan lag, som här är i fråga, antages? Ja, derom har jag för min del ingen tvekan. Ty det har visat sig öfverallt i landet, att provinsegendomligheterna ännu äro så starka, att der församlingarna tillfälligtvis låtit sig bestämmas af en sökandes stora förmåga att tala och vinna sympatier genom sin profpredikan, der har mycket ofta efteråt missnöje inträdd och man till och med klandrat myndigheterna, därför att de icke gripit in mot de önskingar, som af församlingarna uttalats. Jag fruktar också, att, om nu vi, folkets ombud, skulle gå in på något sådant som detta, vi visserligen till en början skulle helsas med bifall från åtskilliga håll, men att slutet skulle blifva, att ett mycket allmänt klander och ogillande komme att drabba oss framför allt från menighetens sida.

För det tredje säger utskottet i detta sitt inledningsresonnement, att det tyckes vara för sjelfva församlingens värden önskligt, att man bereder tillfälle till en allmän ansökningsrätt åt presterna; ty då kan man hoppas, att det förhållande, som nu är för handen, att det finnes på somliga ställen för många och på andra för få extra ordinarie präster, skall jemna ut sig, och att unga präster icke skola hafva något emot att gå till de bygder, från hvilka de stamma och der behovet af dem för tillfället kunde vara ganska betydligt, om de blott hafva hopp att sedan komma derifrån. Det visar bra liten kännedom om de verkliga förhållandena att så säga. Och när utskottet tillägger, att »denna bristande likställighet mellan landets olika stift har numera större sannolikhet än förr att framträda, sedan den egentliga indigenatsrätten blifvit upphäfd», så ser det nästan ut som om utskottet glömt, att detta förhållande redan varit för handen i 24 år. Vi hafva under dessa 24 år sett motsatsen af det, som utskottet tror skola komma att framträda, sedan den egentliga indigenatsrätten blifvit upphäfd.

Vidkommande den af utskottet framhållna olägenheten af att det nu emellanåt blefve flere präster i somliga stift, än som der behöfdes, under det att inom andra uppstå de största svårigheter att erhålla det för den kyrkliga verksamhetens behöriga upprätthållande erforderliga antalet, så är det helt enkelt i svensk lag biskoparne förbjudet att viga för många präster. Det får icke inom ett stift finnas några präster, för hvilka icke stiftet kan bereda plats.

»Clerici vagi», d. ä. präster utan anställning, kunna alltså med vårt ordnade samhällskick icke förekomma. De finnas icke heller och hafva icke mig veterligen efter katolicismens afskaffande här funnits. Hvad åter angår det andra förhållandet, som deremot existerat och för närvarande existerar i hög grad, att extra ordinarie präster saknats på vissa orter, så kan väl ingen rimligtvis tänka, att detta skulle genom den föreslagna åtgärden blifva förbättradt. Nej, hvad det icke blefve för-sämradt, icke blefve det förbättradt. Ty hvad som nu hjälper oss att få extra ordinarie präster i något så när tillräckligt mått är just detta, att de, som inträda, veta, att de i sinom tid komma att utan allt för många medtäflare få anmäla sig till platser på den ort, der de hunnit göra sig kända, och således, äfven om icke deras begåfning är af den

mest framstående art, de likväl, om de äro duglige och trogne arbetare, skola vinna erkännande och i sinom tid få befordran.

Går jag så till den hufvudbevisning, som utskottet här presterat, så erkänner jag, att man måste vara utskottet tacksam för densamma. Ty den visar, att utskottet med samvetsgrannhet sökt fylla sitt värf, då det gått till kyrkomötets protokoll för 1868 och tagit reda på hvad kyrkomötet der anfört mot det redan då föreliggande förslaget, och sedermera sökt vederlägga hvad kyrkomötet anfört.

Det är fyra särskilda punkter, som beröras. Den första gäller transportsökandet såsom något, som enligt evangelisk-lutherska grundsatser alldeles icke är önskvärdt. Vi lutheraner önska icke, att presten skall hastigt lemna en plats för att på annat håll göra sina gifvor gällande, utan vi vilja, att folket skall hinna pröfva sina pastorer och så lära bedöma dem rättvist både med hänsyn till hvad som hos dem brister och hvad som verkligen är deras förtjenst. I samma mån som transportsökandet växer, blir det rätta förhållandet förryckt mellan pastor och församling. Och att transportsökandet skulle tillväxa genom en sådan åtgärd som den föreslagna, nekar icke ens utskottet; men utskottet säger, att detta icke har någon vidare vigt, och tillägger — besynnerligt nog — att de olägenheter, som sålunda skulle genom transportsökandet inträda, icke behöfde räcka så länge. Hvarför de efter hand skulle blifva mindre, derom får man ingen upplysning. Utskottet förklarar blott, att »förhållandena helt visst af sig sjelf ganska snart skulle tillfredsställande regleras». Likväl tyckes icke utskottet sjelf mycket tro derpå. Ty utskottet anvisar strax ett sätt att hjälpa saken, i fall icke denna i utsigt ställda reglering skulle inträda. Det der låter ungefär på samma sätt som de regler för studentdueller, hvilka jag en gång läste vid ett universitet i Tyskland: »Dueller äro fullständigt förbjudna, men då de hållas, har man att iakttaga det och det». Så har också utskottet här sagt, att det hoppas, att förhållandena skola af sig sjelfva ganska snart tillfredsställande regleras; men skulle denna förhoppning icke gå i uppfyllelse, hemställer det, att man måtte vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom ett öfverdrifvet transportsökande stäffas. En besynnerlig lagstiftningsprincip, att stifta lag under medvetande om att man ganska snart lär behöfva medel för att stäffa det förhållande, som skulle komma att genom lagen inträda! Redan nu får en kyrkoherde först efter tre år söka transport till annan plats. Att, på samma gång man gifve honom vidgad ansökningsrätt, ytterligare i annat afseende begränsa densamma, det vore att taga med ena handen hvad man gifver med den andra.

För det andra säger utskottet, att kyrkomötet har påpekat, hurusom, då det icke vore fråga om församlingarnas kullelserätt, utan om presternas ansökningsrätt, genom rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket fördelarne för presterskapet i sjelfva verket icke blefve större än för närvarande, enär vid hvarje lägenhet ansökningarna, om de blefve från hela riket tillättna, skulle blifva i samma mån talrikare. Derpå svarar utskottet med samma »troskyldighet», som öfver hufvud utmärker dess motbevisning, att detta nog kunde ega sin giltighet på de uti befordringshänseende mera lyckligt lottade stiften, men att i de stift, der motsatsen eger rum, det väl må vara bra för presten att

Ang. ändring
af § 3 i lagen
angående till-
sättning af
presterliga
tjenster.
(Forts.)

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster. (Forts.)

få söka sig hän till en annan ort. Jag har redan förut sagt och upprepar det nu, att ser man saken alldeles lösryckt ur synpunkten af presternas förmån, så kan detta icke förnekas, men tager man deremot hänsyn till deras ställning i verkligheten, så nekar jag det alldeles bestämdt. Jag tror nemligen, att det är jemväl i sådana fall, som här i sista delen af stycket framhållits, bättre både för presterna och församlingarna, att ansökningsrätten blifvit begränsad, äfven om derigenom befordran i någon mån fördröjes, ty vi hafva många verkligt dugande prester, som icke hafva lätt att täfla med flere andra, hvilkas mindre gedigna egenskaper mer omedelbart göra sig gällande. Om då vid sådant förhållande de förra hafva bättre utsigt till att vinna befordran, om än något senare, så är ju detta visserligen icke endast för dem sjelfva, utan äfven för församlingarna, djupare sedt, en fördel.

För det tredje anför utskottet, hurusom kyrkomötet fäst uppmärksamheten derpå, att man inom stiftsstyrelserna skulle komma att sakna den närmare personliga kännedom om presterskapet, hvilken, genom föreskriften att vid förslags upprättande afseende skall fästas å personernas nit och försigtighet i embetets handhafvande, vore af så synnerlig vigt och betydelse. Utskottets svar härfpå är synnerligen otillfredsställande. Utskottet tyckes nemligen icke hafva reda på eller har åtminstone icke talat om, att en ny lagstiftning härutinnan inträdt efter den ifrågavarande tidpunkten, då det hette blott och bart, att stiftsstyrelserna skulle vid förslags upprättande fästa afseende vid de sökandes kännedom, nit och försigtighet i embetets handhafvande. Nu deremot gäller följande bestämmelse: »Ej må domkapitlet till presterlig tjänst utnämna eller på förslag dertill uppföra annan än den, som pröfvas ega den förmåga och de egenskaper, hvilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras.» Så heter det nemligen i § 8 af lagen angående tillsättande af presterliga tjänster den 26 oktober 1883.

Häri genom har mycket väsentligt vidgats domkapitlens rätt och pligt att taga hänsyn till personliga egenskaper hos sökande till presterliga tjänster, och i allmänhet har inom församlingarna stor belåtenhet radt deröfver, att icke, såsom förut varit fallet, domkapitlet numera hafva att i samma grad som förr rätta sig efter så kallade pappersmeriter, och att vid förslags upprättande i främsta rummet afseende skall fästas vid: personernas icke blott, såsom tillföre, kännedom, nit och försigtighet öfver hufvud, utan vid deras lämplighet för den sökta tjänsten. Ja, stiftsstyrelserna äro nu rent utaf förbjudna att på förslagen uppföra någon, som icke visat sig just med hänsyn till den plats, hvarom fråga är, vara lämplig. Ja, mina herrar, beträffande denna punkt förstär jag icke utskottets resonnement. Kan det verkligen vara utskottets mening, att tillgången på intyg af officiell natur och, der sådana icke i tillräcklig grad förefinnas, skriftvexling kan vara nog för att komplettera hvad som fattas i kännedomen om sökandenas personliga egenskaper? Ligger det icke i sakens natur, att stiftsstyrelsen omöjligen skulle kunna på det sättet fullgöra sin pligt att för församlingarna — för att begagna ett gammalt lagord — presentera de personer, bland hvilka de sedan skola hafva att välja.

I det följande fjerde momentet framhåller utskottet kyrkomötets

farhågor med hänsyn till de provinsegendomligheter, som i vårt land ännu förefinnas, men anser, att det icke är så farligt dermed. En motvigt häremot, menar utskottet, ligger dels i presternas intresse att icke komma till en plats, för hvilken de icke passa, och dels i församlingarnas intresse att taga reda på egenskaperna hos de sökande.

Hvad vidkommer de förre, så äro nog de, likasom andra, menniskor, och att af dem begära, särskildt om man tager i betraktande deras ekonomiska vilkor, att de skola hafva den opartiskhet och den själsstorhet att icke taga hänsyn till hvad för deras egen och deras familjs utkomst kanske tränger på i högsta grad, utan att de skola uteslutande rätta sig efter hvar de kunna blifva till största nytta för församlingen, detta är omenskligt att fordra. Litet hvar torde nog tänka, att, om de endast anmäla sig såsom sökande och alls icke begagna några orätta medel för att blifva befordrade, det må vara dem tillätet att öfverlemlna detta bedömande af deras lämplighet åt dem det vederbör, och att de således icke sjelfva behöfva afgöra, huruvida de äro för platsen lämpliga eller icke. Dessutom händer det mängen gång, att den, som tycker sig vara den mest lämplige, i sjelfva verket är det allra minst.

Nu säges det vidare, att församlingarna skola väl kunna pröfva och bedöma sökandena. Huru många finnes det icke bland mina embetsbröder här, som skulle kunna med mig intyga motsatsen? Församlingarna låta sig ofta under rätt lång tid missledas, hvarför det äfven är i lag förbjudet att missivera en prest till den församling, dit han söker; blott om han förut är der anställd, får han stanna kvar. En nykomling har så lätt att vinna sympatier, i synnerhet om han är ung. Församlingen tycker kanske mängen gång rent af, att det är synd om den unge mannen, som gjort skulder vid universitetet och ännu ej fått någon plats. Nej, för församlingarna är det nog tills vidare bäst som det nu är, då domkapitlen skola, på sätt jag redogjort för, pröfva och på förslaget uppsätta tre personer, och församlingarna derefter ega rätt att kalla en fjerde, i hvilket fall Kongl. Maj:t sedermera utnämner en af de fyra. Den tid kan nog komma, då det genom vidgade förbindelser blifver annorlunda stäldt i vårt land, och då motioner sådana som denna kunna vara på sin plats, men att låta lagstiftningen gå utvecklingen i förväg, det torde vara mer än oförsigtigt.

Slutligen tillägger utskottet af eget initiativ ett par moment, som utskottet önskar fästa uppmärksamheten på, och hvarmed utskottet velat sätta kronan på verket. Först att folk- och småskolelärare synas tillhöra samma kategori som presterna, och kunna dessa på sådant sätt tillsättas, så bör det väl äfven kunna ske med presterna sjelfva. Ja, detta skäl låter ju ganska plausibelt, och det innehåller i sig, i jämförelse med den af utskottet förut använda analogien med andra statens tjenare, rätt mycken sanning. Men, mina herrar, det är ett olika förhållande med barn och äldre folk. Barnen äro såsom vax. Om skolläraren blott är en barnkär och pligttrogen man, så gör det icke så mycket, om han icke förstär sig på provinsens egendomligheter, som om det gäller en prest, som skall handleda äldre folk, hvilka

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster.
(Forts.)

Ang. ändring af § 3 i lagen angående till sättning af presterlign tjänster. hunnit växa in i vissa folklynnets egendomligheter på den eller den orten. Jag tror icke ens, att dessa egendomligheter äro något, som vi obetingadt hafva att snarast möjligt önska bort. Den som lär sig att rätt älska sin bygd och lefva för den, han fostras ock dermed till att älska sitt land och lefva för det.

(Forts.)

Till sist säger utskottet, att den i motionen föreslagna ändringen skulle vara mycket egnad att befordra enheten inom kyrkan och motverka uppkomsten af ensidiga rigtningar derinom, i det att man hade prester, hvilka icke sjelfva delade de ensidigheter, hvilka på olika orter äro rådande. Huru många af herrarne, som ega erfarenhet härom, vilja instämma häruti och vilja påstå, att den, som kommer med upphöjda principer och starka, mäktiga idéer, han är den, som mest vinner ingång hos vårt folk? Nej, den, som förstär folket samt kan omsätta principerna och idéerna i den form, att de blifva för folket på en viss ort tillgängliga, han vinner mest. Den deremot, som kommer på det der generella sättet, han skall, tror jag, äfven med den bästa vilja i verlden, i de allra flesta fall misslyckas. Jag uttalar detta af egen erfarenhet och ingalunda ur någon allmän resonnements-synpunkt.

Här i Stockholm förefinnes redan full rättighet för presterna att söka; det är ju bra. I de flesta större städer ega församlingarna en mycket omfattande rättighet att kalla från hela riket, hvilket äfven är bra. Men deremot vore det säkerligen icke bra, om det på landsbygden helt tvärt blefve ordnad i enlighet med föreliggande förslag.

På grund af hvad jag sålunda anført anhåller jag, herr talman, få yrka afslag å lagutskottets förevarande hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservation.

Herr Grundell: Då jag begärde ordet, visste jag icke, att den föregående talaren skulle uppträda i denna fråga. Hade jag vetat detta, skulle jag till äfventyrs icke gjort det, ty den uppfattning, som han uttalade, delar jag i det väsentligaste. Men då jag nu fått ordet, tillåter jag mig att i största korthet tillkännagifva min ståndpunkt i frågan. Jag har sålunda ej kunnat dela utskottets mening och icke heller kunnat godkänna de skäl, som förmått utskottet att tillstyrka bifall till den föreliggande motionen.

Motionären har såsom ett viktigt skäl för bifall till sin hemställan hänvisat till den af Riksdagen begärda omregleringen af presterliga tjänster och säger, att densamma säkerligen kommer att medföra indragning af många befintliga och inrättandet af flera nya presterliga tjänster, och deraf kan, åtminstone för en tid, prestbrist uppstå i ett stift och öfverflöd på prester i ett annat. Ja, hur det nu i detta afseende kommer att gestalta sig, torde icke vara så godt att säga. Det dröjer länge, innan denna regleringskomité hunnit afsluta sitt arbete, och ännu längre, innan regleringen kan träda i verksamhet. Men äfven om det nu så inträffade, som motionären förutsäger, att ett större antal presterliga tjänster komme att indragas och flera nya inrättas, så är ju detta dock ett förhållande, som icke genast och i större grad kommer att ega rum, utan som först småningom och i mindre skala kommer att inträda, i den mån som de nuvarande innehafvarne afgå

från sina beställningar. Men äfven om man antager, att den blifvande omregleringen skulle komma att medföra mycket stora förändringar i afseende på presterliga lügenheter, så att det i somliga stift blefve öfverföd och i andra åter brist på presterliga krafter, är detta ett förhållande, som blir väl bekant för prestkandidaterna, så att de kunna taga hänsyn dertill, då de inträda i embetet. Dessutom står det ju hädanefter som hittills hvarje prestman fritt att genom ansökning vinna befodringsrätt äfven inom annat stift än det, i hvilket han först haft tjänstgöring.

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Det är ett yttrande på andra sidan, sista stycket, i utskottets betänkande, som redan den föregående ärade talaren påpekat, och som äfven förefaller mig ganska anmärkningsvärdt. Der talas nemligen om »den likformighet i befodringsförhållandena inom landets olika stift, som måste betraktas såsom högeligen önskvärd ej blott med hänsyn till intresset för presterna att, i mån uteslutande efter begäfnings och lämplighet för prestembetet, sins emellan ega lika rätt och utsigt att vinna befodran inom sitt kall, utan äfven ur synpunkten af församlingarnas intresse att, vid tillsättandet af en presterlig befattning, få pröfva och göra sitt val emellan personer af bästa möjliga kompetens och ej sättas i beroende af en mera eller mindre tillfällig brist på lämpliga kandidater inom det stift, der församlingen är belägen». Hvad det första angår, eller intresset för presterna, har jag svårt att föreställa mig, att ett sådant intresse skulle just i någon större omfattning vara för handen, och jag har icke heller hört uttalas från presterskapets sida — så vidt jag vet — någon allmänare önskan att få ändring i det nu bestående förhållandet.

Hvad åter angår det framhållna intresset från församlingarnas sida, torde det väl vara mycket tvifvel underkastadt, om genom ett bifall till den af motionären gjorda framställningen församlingarna skulle komma i tillfälle att vid tillsättandet af presterliga befattningar, i högre grad än nu är förhållandet, få pröfva och göra sitt val emellan personer af bästa möjliga kompetens. Det torde — så vidt jag kan förstå — icke blifva i så synnerligen många fall som församlingarna skulle komma i åtnjutande af denna här framhållna förmånen att få välja fritt bland lämpliga kandidater, oberoende af hvilket stift de tillhöra. Ty jag föreställer mig, att till de flesta presterliga tjänster, t. ex. alla komministraturer, som i allmänhet äro lagt afönade, och en del kyrkoherdebeställningar, der löreförmånerna äro ringa, komme framdeles icke andra att anmäla sig än stiftets egna prester. Det skulle således vara endast till ett fåtal högre afönade presterliga beställningar man kunde vänta sig att sökande långväga ifrån skulle anmäla sig; och då blefve ju denna förmån för församlingarna ganska ringa och af synnerligen litet värde, när de blott då och då komme att få välja mellan sökande från hela riket.

Den föregående ärade talaren har berört de af kyrkomötet anförda skäl, som tala emot det nu föreliggande förslaget. Jag skall därför icke upptaga tiden med att närmare yttra mig derom; jag skall blott tillåta mig att säga några få ord.

Hvad särskild detta transportsökande angår, kan jag icke finna annat, än att detta är ett ganska betänkligt förhållande icke blott ur

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster.
(Forts.)

synpunkten af intresset för de obefordrade presterna, utan också från församlingarnas synpunkt. Ty just genom detta transportsökande, som ofta förekommer i stiftet, blir följden den, att vid upprättandet af förslag till kyrkoherdebeställningar det esomoftast är 3 äldre kyrkoherdar, som komma att uppföras på förslaget; och sålunda blir församlingen sällan i tillfälle att ibland de yngre och för den ifrågasvarande sysslan kanske bäst lämpliga prestmännen göra sitt val.

Hvad vidare beträffar frågan om svårigheten för stiftsstyrelserna att upprätta förslag till prästerliga tjänster, i fall motionärens hemställan skulle vinna afseende, kan jag för min del icke finna annat, än att denna farhåga, som kyrkomötet uttalade, är synnerligen väl grundad. Ty i motsats till den af utskottet uttalade uppfattningen kan jag för min del icke se annat, än att det skulle blifva förenadt med de allra största svårigheter för vederbörande stiftsstyrelser att upprätta förslag, i fall en fri ansökningsrätt öfver hela riket blefve presterskapet tillerkänd. De intyg, som kunna förekomma från andra stiftsstyrelser, kunna omöjligt göra till fyllest. Den, som känner till, hvilket vitsord man i allmänhet kan tillmäta sådana intyg, måste dela den uppfattningen. Ty det är väl i allmänhet så, att man skall synnerligen illa hafva skött sin syssla, ja, nästan komprometterat sig, om man skall få ett sådant tjänstgöringsbetyg, som skulle göra det omöjligt att anmäla sig såsom sökande till en befattning. För min del tror jag, att den personalkänedom, som är nödvändig för domkapitlet för att upprätta goda förslag, icke kommer att förefinnas, om en sådan lag som den föreslagna kommer till tillämpning; och detta skulle blifva menligt äfven för församlingarna, emedan de derigenom skulle blifva urständsatta att göra sitt val bland de för sysslan mest lämpliga personer.

Det har äfven framhållits, huruledes genom ett bifall till motionen man skulle kunna befara, att vid en sysslas tillsättande sådana prestmän kunde komma att anmäla sig, som vore fullständigt utan känedom om de förhållanden, som inom *den* landsorten vore af vigt att känna. För min del kan jag icke finna annat, än att hvad en talare i detta afseende framhöll vid 1868 års kyrkomöte innehåller en sanning, som är värd att tagas i öfvervägande. Han sade nemligen: »Jag anser den fullständiga valfriheten i afseende på tjänstgöringsort icke vara gagnelig för församlingen, och detta af det skäl, att det nära förhållande, hvari man så gerna önskar tänka sig presten stå till sjelfva folket, i viss mån är beroende af att han allt ifrån barndomen haft tillfälle att blifva fullt förtrogen med detta folks skaplynne, dess seder och bruk, dess fel och dess företräden».

Det skulle visserligen ytterligare vara åtskilligt att tillägga, men jag skall icke längre upptaga tiden, utan skall i likhet med den föregående ärade talaren be att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr *Törnqvist* instämde häruti.

Herr *Redelius*: Herr talman! I olikhet med de båda föregående talarne anhåller jag om bifall till lagutskottets föreliggande betänkande.

Jag vill till försvar för detsamma upptaga en del af de skäl, som den förste ärade talaren anförde deremot.

Man kan uppställa detta spörsmål: för hvem skulle ett sådant lagförslag som det ifrågavarande vara nyttigt? Den förste ärade talaren sökte visa, att det icke skulle vara nyttigt för presterna och icke heller för församlingarna. Men sjelf åberopade han sig sedan på erfarenheten, och mig synes, att jag derutinnan kan följa honom ett stycke, ty erfarenheten är en god läromästare, och det är praktiskt att gifva akt på de vittnesbörd, som erfarenheten lemnar.

Den ärade talaren anförde såsom ett exempel, att vissa städer fått rätt att kalla prest utan att låta binda sig af det stifts gränser, inom hvilket staden är belägen. Denna rätt måste betraktas såsom en förmån för den stad, som begärt densamma; den måste enligt den församlingens omdöme vara gagnelig, ty eljest skulle man icke hafva sökt den rätten eller, sedan man fått densamma, velat behålla den. Om detta privilegium varit att anse såsom en olägenhet för församlingen, skulle man ha skyndat att söka blifva qvitt detsamma.

Den förste ärade talaren nämnde Stockholm. Här har man ett ganska lärorikt fält i fråga om hvad som kan vara gagneligt och hvad man kan hafva att vänta af en eventuel lagändring i motionens syfte. Här har, som bekant, hela rikets presterskap ansökningsrätt. Fastän Stockholms stad tillhör ett af de största och i afseende å presternas antal främsta stiftet i landet, har Stockholms stad icke ansetts böra i fråga om ansökningsrätten till dess presterliga tjänster inskränkas till erkestiftet, utan man har ansett det vara för staden gagneligt, att prester från hela riket få söka presterlig tjänst i Stockholm. Hvad visar nu erfarenheten? Har antalet transportsökande varit så stort, att Stockholms stads konsistorium öfver höfvan betungats i sitt bemödande att bland mängden af sökande utse dem, som ansetts böra i första rummet ifrågakomma vid tillsättandet af presterliga tjänster? Erfarenheten har icke gifvit ett sådant vittnesbörd. Man kan icke, såsom den förste ärade talaren sökte göra troligt, med skäl anse, att sökande till de platser, som äro i ekonomiskt hänseende bäst ställda, skulle, om lagändringen genomföres, blifva talrika, under det att brist skulle råda vid tillsättandet af mindre väl aflönade tjänster. Ty icke aflönar väl Stockholms stad sina prester sämre än andra städer i riket, och allra minst är Stockholm i detta hänseende underlägset landsbygden. Men det oaktadt har man icke sparat någon särdeles stor täflan om att få lediga presterliga tjänster i Stockholm. Erfarenheten visar sålunda, att här icke finnes någon fara.

Men det torde böra betonas — och jag skall särskildt be att få understryka det — att denna utsträckta ansökningsrätt anses vara till fördel för Stockholms samhälle. Man har härvid icke så mycket tänkt på presterskapets rätt eller presterskapets fördelar, utan man har, efter, hvad jag tror, utgått från spörsmålet om hvad som för Stockholms kyrkokommun är gagneligast, antingen att få välja bland hugade sökande från hela riket eller att vara inskränkt till visst stift. Icke heller har man från Stockholms stads konsistorium sport, att det skulle vara svårt att upprätta förslag bland de sökande. Jag tror sålunda, att den erfarenhet, som framgår af dessa exempel — jag kan inskränka

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster.

mig till dem tills vidare — bestämdt går i motionens syfte och är egnad att stödja, men icke motverka densamma.

Dernäst anfördes såsom ett skäl, som skulle anses väga tungt mot bifall till motionen, svårigheten för stiftsstyrelsen att med nödig sakkänedom upprätta förslag bland sökande från olika stift; och det nämndes också, att det kunde vara otillräckligt att erhålla dessa bevis från en annan stiftsstyrelse än den, som skall upprätta förslaget. Jag vill gent emot detta fråga: om en stiftsstyrelse gifver ett votum rörande en prestman, förlorar det i värde derigenom, att äfven en andra stiftsstyrelse skall taga det under ompröfning? Eller skall stiftsstyrelsens tjänstgöringsbetyg för en prestman, om han anmäler sig som sökande i ett annat stift, upphöra att betyda detsamma, som det skulle betyda i det förra stiftet? Detta synes vara ett underskattande från den senare stiftsstyrelsens sida af den förra stiftsstyrelsens befogenhet att afgifva sitt votum. Och om detta officiella betyg icke skulle göra till fyllest, så har utskottet antydtt, att man skulle kunna komplettera det genom skriftvexling. Ja, händer icke sådant redan nu? Jag skulle vara böjd att fråga den förste ärade talaren, om han icke sjelf affärdat och fått mottaga sådana skrivelser. Om det är fråga om att befordra en prestman från ett stift till ett annat, hvad är naturligare, än att den, som har afgörandet i sin hand, frågar vederbörande stiftschef: huru är det med den mannen? Är han kvalificerad och lämplig för den här ifrågasvarande platsen? Det kan enligt min mening icke anses vara i lagen förbjudet att inhemta upplysningar på det sättet.

Svårigheten att bland ett antal sökande, äfven om några skulle vara från annat stift, utse den, som är mest kompetent och lämplig för platsen, kan för öfrigt icke vara så stor, som det är svårt för en stiftschef, då han kommer till ett stift, der han icke har indigenatsrätt och der han är obekant med alla personer och alla förhållanden, att såsom stiftschef styra och i många fall döma om personer. Detta är en vida större svårighet, men det oaktadt har jag icke hört någon stiftschef klaga öfver den saken. Så mycket mindre skäl är det då att klaga öfver den obetydliga svårighet, som här är i fråga.

Men det skall jag gerna medgifva, att det många gånger är *önskligt*, att man hade bättre kännedom om personer och förhållanden, än man har. Detta gäller på båda sidor. Det gäller den, som söker; det gäller den, som väljer; det gäller presterna; det gäller stiftsstyrelserna; det gäller församlingarna. Men det är nog så, att man icke vinner full kännedom om förhållanden och personer, förrän man nått slutet, alldeles efter den regeln, att man icke skall prisa dagen, förrän sol gått ned. Man kan icke riktigt bedöma, huruvida en person — i detta fall en prest — varit fullt lämplig för sin plats, förrän han fullbordat sitt lifsarbete. *Då* först, om någonsin, kan man rätt bedöma den saken. Icke heller tror jag, att en prestman, äfven om han är begränsad till sitt eget stift, kan på förhand rätt bedöma, huruvida han passar för en viss plats eller icke. Ty han kommer i hvarje fall till en obekant församling, så vida det icke just är hans födelseförsamling. Han måste der sätta sig in i nya förhållanden och vinna personkännedom. Jag vill medgifva, att det går många gånger lättare för honom att utöfva sitt kall, när han något så när vunnit kännedom om personer och förhållanden,

än då han är alldeles obekant dermed. Men är icke förhållandet det-samma med den unge man, som kommer från universitetet? Om han t. ex. är född i Östergötland, men biskopen i Hernösand vill hafva honom dit upp, hvad känner han, då han kommer från Upsala, om de norrländska förhållandena? Ingenting. Eller behöfver han kanske icke hafva kännedom derom, därför att han är extra ordinarie? Eller är behofvet af ortskännedom vigtigare, då det gäller att erhålla större lön för sitt arbete? Är icke i första rummet *tjensten* det, som man måste se på? Om kännedom rörande ortsförhållandena är så vigtig, som den förste och andre talaren betonade, huru i all rimlighets namn kan då någon biskop våga att taga emot en ung prestman från annat stift än det, der han är född? Men i detta fall tillmäter man icke denna kännedom så stor vikt.

Jag har erkänt, att det är viktigt att lära känna förhållanden och personer, och jag tror, att det är mycket önskligt, att äfven församlingarna visste, hurudana personer de välja. Derhän kan man dock icke fullt komma.

Men en åtgärd i rätt riktning tror jag verkligen ligga i ett bifall till motionen. Ty det är icke fråga om olika kyrkosamfund, när det gäller det ena eller det andra stiftet, utan det är *ett* samfund, och samma friheter, samma rättigheter, samma förmåner och samma skyldigheter böra finnas öfverallt.

Jag tror för ty icke, att stiftsstyrelsernas arbete skall försvåras genom en lagändring i motionens syfte.

Den förste ärade talaren gjorde sig mycken möda att demonstrera för oss här i kammaren, att det är bäst, som det är, d. v. s. att hvar och en helst bör tjänstgöra i den bygd, der han är född, der han har indigenaträtt. Männe det dock alltid är så? Jag skall återigen medgifva en sak, och det är, att man kan uppvisa många exempel och goda exempel på personer, som väl fyllt en plats i sin hembygd. Men hvilken af oss är i tvifvel om, att man äfven kan framvisa många personer, som väl fyllt en plats på annan ort än fädernebygden? Om ett känt ordspråk kan tillämpas någonsin, så synes det vara i fråga om presterna, det ordspråket nemligen, att ingen är profet i sitt fädernesland. Det visar åtminstone så mycket, som att man bör kunna såsom profet — om en prestman kan tilläggas en sådan benämning — minst lika väl fylla sin plats på annan ort än på den, der man är född.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Af det föreliggande utlåtandet inhemtats, att jag biträdt den mening, som omfattats af lagutskottets majoritet. Jag har gjort det på de skäl, som i utlåtandet äro anförda, nemligen därför, att jag anser bifall till motionen skola lända till fördel för presterskapet, för församlingarna samt för kyrkan i dess helhet.

Jag hade icke ämnat uppträda i denna fråga; men då den förste värderade talaren lade sig så mycket vinn om att skarpt kritisera utskottet, kan jag icke underlåta att upptaga till bemötande några af de anmärkningar, han i detta afseende framställt.

Han yttrade bland annat, att ett bifall till motionen syntes vara

Ang. ändring
af § 3 i lagen
angående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster.
(Forts.)

skäligen öfverfördigt, då Kongl. Maj:t redau nu plägar bifalla framställningar om förflyttning af präster från ett stift till ett annat. Ja, det är nog sant, att Kongl. Maj:t plägar till dylika framställningar lemna bifall; men här i kammaren bruka vi hafva den uppfattningen, att det, som kan tillätas en af gunst och nåd, också bör vara tillåtet för alla på grund af lagens bestämmelser.

Vidare yttrade samme talare, att presterna äro människor, de lik-som andra, och att man därför icke kan förtycka dem, att de allt emellanåt söka sig bort till andra stift, om de anse, att vissa ekonomiska fördelar äro dermed förknippade. Men detta skulle, enligt talar-ens uppfattning, icke utöfva ett så lyckligt inflytande, ty provins-egendomligheterna skulle bättre blifva tillgodosedda, om presterna vore anställda i den egna hembygden. Jag vill emellertid härvid erinra, att biskopar och öfriga kyrkans högre män äro också människor, men de låta i alla fall befordra sig till platser inom andra stift; och jag har icke hört, att något missnöje uppstått derigenom, att dessa kyrkans högste funktionärer tagits från andra delar af landet.

Vidare sade den ärade talaren, att han ansåge det vara bra, att präster från hvilka orter som helst i riket egde rätt att söka till Stock-holm och vissa andra större städer. Hvad åter landsbygden beträffar, ansåg talaren något sådant icke vara lämpligt. Jag kan icke begripa, hvarför landsbygden skall i detta afseende försättas i en sämre ställ-ning, hvarför befolkningen på landet skall anses ega mindre jugement, då det gäller att välja präster, än befolkningen i städerna.

Vidare anmärkte berörde talare, att den omständigheten, att extra ordinarier saknades å flere orter, icke skulle afhjelpas genom detta för-slag. Det kan vara sant i så måtto, att, om det i allmänhet råder brist på extra ordinarier, detta icke afhjelpes genom ett sådant förslag. Men det kan ju hända, att det är öfverflöd på extra ordinarier på ett ställe, men brist på ett annat; och i sådant fall frågar jag, om icke genom det föreliggande förslaget bristen skulle afhjelpas eller åtminstone förminska-s.

Han anmärkte vidare, att ett antagande af skrifvelseförslaget skulle befordra transportväsendet, hvilket icke vore önskvärdt. Det önskar icke heller utskottet. Vi vilja icke, att det skall blifva så, att presterna skola tidt och ofta söka från den ena platsen till den andra. Men det finnes ju beträffande en hel del andra kårer bestämmelser och ut-bildad praxis, som hindra något sådant — så t. ex. blir en landtdomare ytterst sällan förflyttad från en domsaga till en annan — och det torde därför vara mycket lämpligt att få bestämmelser exempelvis derom, att presterna icke finge flytta från en plats till en annan, förrän en längre tid förflutit, sedan de sist befordrades, eller att de icke efter viss upp-nädd ålder finge byta om verkningskrets.

Talaren nämnde slutligen, att det icke skulle vara önskvärdt, att en på skriftvexling grundad uppfattning ersatte domkapitlens person-liga kännedom, då det gälde bedömandet af presternas lämplighet att få befordran inom ett stift. Ja, den saken kan hafva sina sidor. Men jag tror dock, att vi böra akta oss för att allt för mycket befästa den biskopliga myndighet, som emellanåt torde allt för mycket göra sig gällande inom stiften. Jag tror, att en konkurrens verkligen kan vara lämplig, och jag håller mycket starkt på det skäl, som utskottet sist

anfört, nemligen att ett bifall till motionen skulle befordra enheten och sammanhållningen inom kyrkan och motverka uppkomsten af ensidiga riktningar inom densamma.

På grund af dessa skäl, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Sjöberg* och *Andersson* i Helgesta.

Herr Holmgren: Herr talman, mina herrar! I en fråga som den föreliggande, hvilken rör presternas utsträckta befodringsrätt, torde det tillåtas mig, då jag hör tillståndet, att få uttala några tankar: och skall detta blott blifva en axplockning, alldenstund frågan är temligen grundligt genomdebatterad. Mig förefaller det, som om motionärens förslag vore i princip berättigadt. Jag tänker på honom, kyrkans store skapare, i hvilken namn man åtminstone säger, att presterna skola verka; han sade icke, då han sände ut sina lärjungar att predika evangelium, att de skulle stanna på en viss punkt, i Småland, i Östergötland eller i Skåne, utan han sade: »Gån ut i hela världen och prediken evangelium».

Och världen, den kan väl icke begränsas af Gotland eller Småland eller några sådana provinser, utan den har väl en större omfattning. Om jag således gillar saken i stort sedt och måste medgifva, att presten allt mer och mer börjat blifva en statens tjänsteman, så följer naturligtvis häraf, att jag anser, att han bör insättas i de rättigheter, som tillkomma alla andra statens tjänstemän. Jag tror, att detta skulle vara till stort gagn såväl för presterna sjelfva som för församlingarna och för kyrkan.

Gent emot en högt ärad talares yttrande, att förhållandena i detta afseende för närvarande äro de bästa möjliga, ber jag vördsamt att få inlägga min protest. Han grundade sitt påstående först och främst derpå, att de särskilda provinsegendomligheterna gjorde, att den föreslagna reformen vore högst olämplig. Då frågan behandlades i medkammaren, framhölls der, att dessa provinsegendomligheter i synnerhet vore af språklig natur, i det t. ex. en skånsk prest ansågs icke kunna tala svenska. För min del tror jag, att sådana argument icke kunna tillmätas någon betydelse. Det minsta, man kan fordra af en evangeliiförkunnare, är väl, att han skall kunna tala svenska. Ty hvad skulle han eljest tala för språk?

Sedan sade herr biskop von Schéele, att det nuvarande förhållandet äfven vore utmärkt i det afseendet, att lagen af 1883 inrymde åt domkapiteln en särskild magt att uppföra de prester på förslag, om hvilkas lära och lefverne de hade fullständig kännedom, och på samma gång yttrade han, att församlingarna i allmänhet missleddes vid bedömandet af de sökandes lämplighet till erhållande af befordran. Ja, det är ju möjligt, att församlingarna kunna missledas och blifva missledda — det finnes mycket skrymteri till här i världen — men det är lika möjligt och kanske ligger det ännu mera inom möjlighetens område, att domkapiteln kunna missledas. Jag tror, att derpå finnas flera exempel. Församlingarna hafva en instinktiv känsla af, hvilka personer de värdera och akta, och denna känsla finnes i allmänhet icke hos de hög-

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjenster.
 (Forts.)

vördiga domkapitlen. Det förhåller sig så, mina herrar, att domkapitlen uppföra på förslaget dem, som äro kända för det största nitet och den största försigtigheten. Dessa ord »nit och försigtighet» äro mycket tvetydiga. Det händer understundom, att, då domkapitlen skola bedöma de sökande, de taga mesta hänsynen till »försigtigheten». Men denna kan gå så långt hos prästerna, att de göra platt ingenting; och då äro de mest försigtiga. Äro de deremot nitiska, kan det hända och händer icke sällan, att det blifver räknadt dem till last såsom den största »försigtighet». Detta är den svagaste punkten i utlåtandet. Ty det kan icke förnekas, hvad biskop von Schéele sade, att äfven prästerna äro menniskor. Ja, »anden är villig, men köttet är svagt», säger aposteln. Om det nu blefve många feta gäll i Skåne lediga, skulle man på grund af den af herr biskopen gjorda erfarenhet icke kunna tänka sig annat, än att på dessa gäll komme att göras anlopp af präster från Vermland, Småland, Svältorna i Vestergötland, Norrland o. s. v. — de sökandes antal skulle nästan blifva så talrika som Egyptens gräshoppor; och det blefve nog en svår sak. En annan svår sak i detta hänseende blefve, att domkapitlen skulle gifva hvar och en af de sökande attest på deras lära och lefverne och dervid taga hänsyn till nit och försigtighet. Om vi nu för alla präster endast hade ett straffregister, så vore denna sak icke så svår, men nu ha vi i stället tolf straffregister. Det skulle därför kunna hända, att ett domkapitel bedömde en person på ett sätt och ett annat på ett annat sätt, beroende på de olika chefernas individuella anläggning. Det vore icke sagt, att den attest, som afgäfves af det ena domkapitlet, kunde vitsordas af det andra. Härmed må nu vara huru som helst; — svårigheter kunna nog förekomma, men min tro är, att dessa svårigheter kunna öfvervinnas.

Då jag, herr talman, anser, att utskottet bjudit skäl för motionens antagande, skall jag anhålla att få yrka bifall till dess förslag i nämnda hänseende.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Helt kort ber jag få svara på de invändningar, som mot mina uttalanden blifvit gjorda.

Först och främst vill jag då erinra om, att jag ingalunda förklarar, att de nuvarande förhållandena i prästerlig befordringsväg syntes mig för all framtid afgjort vara de bästa. Jag har endast sagt, att de för närvarande och tills vidare böra såsom jemförelsevis bäst bibehållas. och att man gör klokt i att se tiden an, innan man går öfver till en lagstiftning, som torde föra med sig ödesdigra konsekvenser i afseende på prästernas tillsättning, hvarpå alltför litet blifvit tänkt. Den af den ärade norrköpingsrepresentanten anställda jemförelsen mellan våra domare och våra präster leder tanken lätt öfver till behovet af likhet jemväl i sättet för deras tillsättande.

En annan af de mot mig uppträdande talarne har förväxlat församlingarnas kallelserätt och prästernas ansökningsrätt. Den förra finnes ju alltsedan den 26 oktober 1883 inom hela landet. Domkapitlen ha endast att uppföra tre bland de sökande på förslag, hvarefter församlingarna ega att afgöra, om de äro nöjda med förslaget eller vilja

begagna sig af den dem medgifna rätten att kalla derutöfver en fjerde profpredikant.

Hvad åter beträffar de af domkapitlen uppgjorda förslagen, beklagar jag, att den siste ärade talaren icke fäst sig vid, hvad jag trott, att jag i mitt första anförande tydligt nämnde, nemligen att bestämmelserna för förslaget upprättande genom nyss nämnda lag blifvit helt andra än de af honom anförda, som tidigare gällt. I den nu gällande lagen angående presterliga tjensters tillsättning heter det: »Ej må domkapitlet till presterlig tjänst utnämna eller på förslag dertill uppföra annan än den, som pröfvas ega den förmåga och de egenskaper, hvilka för tjenstens nöjaktiga bestridande erfordras.»

Vidare förmenar man, att, då en sådan ut-träckt ansökningsrätt, hvarom här är fråga, gäller beträffande presterliga tjenster i Stockholm, densamma äfven borde gälla för landsbygden. Ja, man kan så tycka. Men, mina herrar, det är icke i detta afseende samma förhållande med hufvudstaden som med landsorten. Provinsegendomligheterna göra sig icke här gällande på samma sätt som på landsbygden. Och hvad den omständigheten vidkommer, som man fäst uppmärksamheten på, att det till lediga presterliga tjenster i hufvudstaden icke finnes öfverflöd på sökande, så är detta helt visst beroende på en naturlig blygsambet med hänsyn till de större kraf, som med rätta på en hufvudstadsprest ställas.

Derjente fäste jag mig vid yttrandet, att biskopsembetena i de särskilda stiftens ofta beklädas af personer, som icke ha kännedom om provinsens egendomligheter. Så vidt jag har mig bekant, tänker man alltid inom ett stift, då ett sådant embete skall besättas, i första hand på, huruvida bland stiftets egna söner någon lämplig person finnes. Känner man någon sådan, blifver denne i första rummet påtänkt. Är åter detta icke händelsen, tror jag nog, att, fastän man ju alltid söker att få den lämpligaste, denne kan komma att få betala lärpenningar, innan han hinnet lära känna stiftet och motsvara de kraf, som på honom ställas; och söker gör man ju icke till en biskopsstol. Således lär väl det der resonnementet icke hålla streck.

Jag skall äfven tillåta mig att såsom öfverdrift beteckna den analogi, som man här gjorde gällande mellan skilda församlingar inom samma stift och församlingar inom hela riket. Ty visst råder det öfver hufvud taget en mycket större likhet mellan stiftsförsamlingarna inom rikets olika delar.

Till sist ber jag få påminna om, att ordspråket: »Ingen är profet inom sitt eget fädernesland», hvilket ordspråk ju leder sitt upphof från den största auktoritet, som i verlden finnes, nemligen vår frälsare sjelf, ingalunda af honom blifvit användt i gillande, utan i ogillande riktning. Han förklarade ock, att man i första rummet skulle egna sig åt dem, man närmast tillhörde, sina egna, såsom han kallade dem. Och upprepade gånger angaf han, att hans lärjungar skulle begynna i Jerusalem och så fortgå till hela Judéen och Samarien samt först efter hand utsträcka sin verksamhet intill jordens ände.

Innan jag slutar, ber jag få hemställa, att kammaren icke ville fästa sig vid ett resonnement, visserligen icke nu här fördt, men som man emellanåt får höra, att det icke skulle ligga så stor vikt uppå, huru Andra Kammaren i en fråga fälde sin dom, när den i alla fall

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster.
(Forts.)

Ang. ändring genom Första Kammarens beslut vore fallen. Jag tror, att denna af § 3 i lagen kammare har *sin* särskilda uppgift att fylla inom landet. Vi ha vårt angående till- eget ansvar och vi böra ingalunda öfverflytta det på medkammaren. sättning af prästerliga Må hvar och en göra sig reda för, hvad han i detta hänseende anser tjenster. vara rätt och kan stå till svars för, icke med hänsyn till framtiden (Forts.) — *då* torde måhända äfven jag kunna under förutsättning af utnämningens rättens samtida öfverflyttande till Kongl. Maj:t sluta mig till den af mina motståndare förfäktade åsigtan — utan med hänsyn till hvad som *nu* är under gifna förhållanden till vårt folks sannskyldiga bästa.

Jag yrkar fortfarande bifall till den af herr Husberg m. fl. afgifna reservationen.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! Just med hänsyn till de slutord, som uttalades af den föregående ärade talaren, ber jag att få betona, att om också den föreliggande frågan för i år redan är fallen genom Första Kammarens beslut, så ligger det ändock vikt uppå, att Andra Kammaren i denna fråga opinerar i reformvänlig riktning.

Jag har uppmärksamt lyssnat till det meningsutbyte, som här förts — icke minst mellan kyrkans män — och jag får säga, att jag derunder blifvit alltmer stärkt i den öfvertygelsen, att lagutskottet i denna fråga har rätt.

Den förste ärade talaren på gotlandsbanken vände sig visserligen med en värtalig kritik mot lagutskottets utlåtande. Men hans anförande syntes mig väsentligen vara ett upprepande af gamla skäl, som vi hört förut, af skäl, som redan anförts af 1868 års kyrkomöte, och som jag finner punkt för punkt ha blifvit på ett öfvertygande sätt bemötta i lagutskottets utlåtande. Jag håller också före, att han målade något väl mycket i svart, när han talade om alla de transportsökande presterna och provinsegendomligheterna stiften emellan.

Hvad nu först beträffar transportsökandet, så kan väl detta ej vara så farligt. Det är ju endast en, som kan få transport till en ledig prästerlig beställning, äfven om många söka; transportsökandet sätter alltså snart en gräns för sig sjelf. Hvari åter de mycket omtalade provinsegendomligheterna i frågor, som röra prestens kall, skulle bestå, har jag ej rätt kunnat fatta. Jag tror icke — med den uppfattning, jag fått af vårt lands prester — att det skulle vara svårare för dem än för andra embets- och tjenstemän att sätta sig in i förhållandena på de orter, der de blifva satta att verka. För min del anser jag mig icke böra hysa en sådan misstro till vårt presterskaps förmåga.

Deremot finner jag, att kammaren i motionärens person har en ganska stark garanti för, att det här icke är fråga om någon revolutionär kyrklig åtgärd. Hvem är det nemligen, som väckt det föreliggande förslaget? Jo, kontraktsprosten Redelius. Jag frågar, om herrarne i honom verkligen kunna se en man, som vill åstadkomma ett omstörtande af vår kyrkas nuvarande grundvalar. Jag tror knappast det. Fastmer menar jag, att vi i honom, på grund af hans långa och nitiska tjenstgöring såsom kyrkoherde och hans medlemskap af prest-

löneregleringskomitén, med rätta böra se en förslagsställare, som bedömer sakerna med praktisk blick och med hänsyn till hvad han anser kyrkans bästa kräfvä.

Jag har för min del i motionärens förslag icke kunnat se annat än en enkel akt af rättvisa, hvarigenom åt presterskapet skulle medgifvas samma rätt som åt öfriga civila tjänstemän inom vårt land, nemligen ansökningsrätt öfver hela riket. Jag förmenar, att det endast är kvarlefvän af en alldeles föräldrad medeltida begränsning, som slopas, då man tager bort sista spillran af indigenatsrätten. I princip blef denna, som bekant, upphäfd år 1876; men en återstod deraf finnes ju ännu kvar i den bestämmelsen, att en prest är bunden vid det stift, han vid sin ordination kommit att tillhöra, en återstod, som man nu saklöst kan låta falla.

Såsom i lagutskottets utlåtande blifvit påvisadt, vågar jag hoppas, att det skulle lända både församlingarna och presterskapet till nytta, om den föreslagna förändringen blefve genomförd. Dessutom är denna förändring, såsom motionären framhållit, att betrakta som en lämplig — för att ej säga nödvändig — förberedande åtgärd för den presterliga lönereglering, som nu arbetas på och som är högeligen af behovet påkallad.

Herr talman! På grund af hvad jag i korthet anförde, och då jag tror, att det vore af vigt, att Andra Kammaren visade, att den står på den här ifrågasatta kyrkliga reformens sida, hemställer jag om bifall till lagutskottets utlåtande.

Öfverläggningen i detta ämne var härmed afslutad. Efter af herr talmannen i afseende å de derunder gjorda yrkandena framställda propositioner, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Efter föredragning härupå af Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tryckning och utdelning af vissa komitébetänkanden och deröfver afgifna yttranden, anförde motionären

Herr Öberg: Herr grefve och talman! Andra Kammarens första tillfälliga utskott, till hvilket den motion remitterats, i hvilken jag hemställer, »att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes draga försorg om, att af honon tillsatta komitéers betänkanden och vederbörande embetsverks deröfver afgifna yttranden» distribueras till riksdagsmännen i deras respektive hemorter under tid, som Riksdagen icke är samlad, har vid behandlingen af denna fråga yttrat, bland annat: »Otvifvelaktigt är emellertid, att något bör göras i motionens syfte; ty om än otänkbart är, att alla komitéhandlingar kunna grundligt studeras åtminstone af de allra flesta, så är det likväl klart, att riksdagsmannen bör sättas i tillfälle att med det första förskaffa sig sådana handlingar, som intressera honom. Detta mål torde enklast kunna vinnas på så sätt, att det må lemnas hvarje riksdagsman tillfälle att efter requisition utbekomma

Ang. ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Ang. tryckning och utdelning af vissa komitébetänkanden
m. m.

Ang. tryckning och utdelning af vissa komitébetänkanden m. m. (Forts.)

från riksgäldskontoret det komitétryck, som han önskar. Någon särskild riksdagsskrifvelse till Kongl. Maj:t torde dock näppeligen behövas för detta syftemåls ernående, då, enligt hvad som kommit till utskottets kännedom, riksgäldskontoret redan förut på derom af enskild riksdagsman framställd begäran till honom utlemnadt dylika handlingar. Det bör därför för närvarande vara nog att här uttala den vissa tillförsigten, att samma tillmötesgående äfven i framtiden måtte visas.»

Ehuru utskottet ej funnit anledning att gå längre, än hvad det gjort, nemligen till att endast uttala dessa sympatiska ord, finner jag mig föranlåten att åtnöja mig dermed. Jag kan göra detta just på grund af utskottets välvilliga uttalande, helst utskottet lemnat anvisning om det sätt, hvarpå man skulle kunna komma i åtnjutande af de betänkanden och utlåtanden, som jag ansett vara af vigt och betydelse för riksdagsmännen att få kännedom om i så god tid, att de hafva, så att säga, *tillräcklig* kännedom om deras innehåll, innan de skola afgifva sitt votum i de frågor, som betänkandena handla om. Under sådana förhållanden vill jag icke göra annat än att — till den kraft och verkan det hafva kan — bedja att få understryka detta utskottets uttalande, särskildt den meningen: »det bör derför för närvarande vara nog att här uttala den vissa tillförsigten, att samma tillmötesgående äfven i framtiden måtte visas». Om nemligen detta visas, då har jag också i hufvudsak vunnit det mål, jag i min motion afsett. Den af utskottet anvisade vägen, på hvilket sätt betänkanden och deröfver afgifna utlåtanden skola kunna erhållas, har af mig och en annan ledamot af denna kammare redan proberats och befunnits vara ändamålsenlig. Då så är, synes det mig, som om jag har all anledning att åtnöja mig med utskottets uttalande. Härjemte ber jag att få betyga utskottet min tacksamhet för hvad det härutinnan gjort.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Byström: Den föreliggande frågan kan visserligen sägas vara en liten fråga, men den kan dock hafva sin betydelse. Ehuru motionären anser sig i sak hafva fått hvad han begärt och betygat utskottet sin tacksamhet härför, dristar jag mig likväl att säga några ord i denna fråga.

Mig synes, att såväl herr Öberg som herr David Bergström hvar för sig syfta med sina motioner mot behjertansvärda mål. Med den utveckling, komitéväsendet fått i vårt lagstiftningsarbete nu för tiden, kan man väl ändå ha litet anspråk på att dels få veta hvad dessa komitéer göra, dels ock få veta, hvilka som arbeta i komitéerna och huru många de äro. Alla dessa synpunkter föreligga visserligen icke i det utskottsbetänkande, som nu föredragits, men det vidrör i alla fall någon del af ämnet. Jag har tänkt mig, att det skulle vara behöfligt att orda litet derom, då komitéväsendet — med den omfattning, det, som sagdt, synes komma att få — kanske snart nog behöfver äfven Riksdagens föreskrifter att gå efter eller dess forum att vara ansvarigt eller redovisningsskyldigt för.

Det synes mig t. ex. ej vara lämpligt, att, såsom ofta händes, en person insattes i flera samtidigt varande komitéer. Detta

arbetssätt har också af åtskilliga personer uppfattats så, att om man vill skaffa en fråga ur världen, skall man tillsätta en komité. Utskotts-^{Ang. tryckning och utdelning af vissa komitébetänkanden m. m.}betänkandet upplyser äfven om, att komitéer kunna arbeta ända till 13 år, innan de anse sig vara färdiga med sitt uppdrag. Hvad sjelfva komitébetänkandena angår, framhåller utskottet, att det skulle blifva för dyrt att låta riksdagsmännen få del af dem på det sätt, motionären föreslagit. Jag tror ej, att denna invändning kan tillmätas någon så synnerligen stor betydelse, då hela kostnaden för att sända komitétrycket till Riksdagens ledamöter — enligt min beräkning — skulle begränsas till, säg, 1,000 kronor eller derunder. Jag tror, att deri kan inberäknas såväl postporto som utgift för distributionen. Jag har sett öfver, hvad befördran af betänkandena skulle komma att betinga, och gjort denna lilla beräkning.

Af förteckningen på betänkandena från år 1899 finner jag, att deribland äro flera stycken, som måste anses vara af så stort allmänt intresse, att det skulle vara synnerligen nyttigt, om Riksdagens herrar ledamöter så tidigt som möjligt kunde taga del af dem, exempelvis utredningen rörande folkskoleundervisningen och undervisningen äfven vid andra läroverk, eller frågan om värnpliktslagens ändring o. s. v. Båda dessa frågor, jemte flera andra, måste väl anses intressera hvar-
enda ledamot af Riksdagen.

Vidare antydes i utskottets betänkande, att en stor del af det tryck, som här är fråga om, får hamna på riksgäldskontorets vind eller magasin. Jag hade tänkt mig, att det skulle göra större gagn och bättre tjänst, om det utsändes till Riksdagens ledamöter, så att dessa finge mer tid att sätta sig in i de frågor, som de intressera sig för.

Det skulle — säger utskottet — blifva ej blott för dyrt, utan ock för mycket för Riksdagens ledamöter att läsa och studera, i fall de skola göra det utförligt och grundligt, om man skickade dem allt detta tryck. Detta är väl icke heller motionärens mening. Åtskilligt är det ju i alla fall, som de skulle kunna sätta sig in i, och åtskilligt annat, som de skulle intressera sig för att taga någon del af.

Det komitébetänkande, som synes hafva mest förskräckt utskottet, är det från år 1898, som omfattar 80 à 90 tryckark och afgifvits af den s. k. prestlöneregleringskomitén; — ja, det är egentligen en samling resolutioner. Men icke borde väl detta enda betänkande verka så afskräckande eller vara det speciella exempel, som skulle hindra Riksdagen från att fatta beslut om att anmoda Kongl. Maj:t att låta utsända komitétrycket.

Vidare har utskottet anfört, att motionärens framställning är ofullständig. Om så är förhållandet, anser jag, att utskottet skulle kunnat fullständiga hans framställning och understödja den, om icke på annat sätt, så genom en särskild motion till Riksdagen. Man har förr gått till väga på samma sätt i liknande fall.

Skulle det blifva för dyrt att sända ut allt detta tryck, skulle det vara för mycket att kosta på sig högst 1,000 kronor därför, så kunde man åtminstone uttala sig för, att hufvudbetänkandena i detta afseende skulle utsändas.

Utskottet gör emellertid ett erkännande. Det säger nemligen, att »något bör göras i motionens syfte». Men utskottet kommer sedan

Ang. tryckning och utdelning af vissa komitébetänkanden m. m. (Forts.)

med två erinringar, som skola fullständiga detta uttalande. Den första är den, att utskottet anser det vara bra, som det nu är, ty hittills har man kunnat requirera trycket och på det sättet fått det, och så kunde man ju göra hädanefter också, och den andra erinringen är gjord med anledning af utskottets erkännande af det berättigade i motionens syfte och innebär, att motionen icke bör till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Jag hoppas, att kammarerna ursäktar mig, att jag velat påpeka detta förhållande. Frågan har nemligen tyckts mig vara värd någon uppmärksamhet. Då emellertid motionären icke har gjort något yrkande, vill jag icke heller göra något sådant.

Herr Kardell: Herr talman! Hvad den nu föreliggande motionen beträffar, har utskottet, så vidt jag kunnat finna, varit mycket välvilligt stämmt mot densamma, och det var också från början dess mening att hemställa om en skrivelse till Kongl. Maj:t i motionens syfte, men då vi inom utskottet hade satt oss närmare in i frågan, funno vi det förslag, som motionären framställt, vara synnerligen opraktiskt. Jag vill icke här upprepa hvad som i detta hänseende blifvit anfördt i utskottets betänkande, ty jag hoppas, att herrarna här i kammarerna hafva läst detsamma. För öfrigt är det gifvet, att hvarje riksdagsman — såsom också i utskottets motivering påpekas — redan under nuvarande förhållanden kan skaffa sig det komitétryck, som han önskar. Skulle allt detta tryck skickas ut till riksdagsmännen, allt efter som det blir färdigt, skulle de blifva så öfverhopade af sådant, att de, i fall de ville göra sig det till godo, under tiden mellan riksdagarne icke skulle hinna att göra annat än läsa dylik litteratur. För öfrigt, äfven om de blott skulle studera det, som de intressera sig för, blefve det likväl ganska mycket. ●

Hvad beträffar den omständigheten, att motionen icke varit tillräckligt omfattande, ser jag för min del också deruti en anledning att hemställa om afslag å motionen. Visserligen förklarade den siste ärade talaren, att utskottet hade bort komplettera hvad som brister i detta fall, men det kunde utskottet icke göra, ty som herrarna veta litet hvar, hafva de tillfälliga utskotten icke någon motionsrätt, utan de måste i afseende på sin hemställan sorgfälligt hålla sig inom ramen af det, som begäres i motionens kläm.

Den siste talaren nämnde också något derom, att komitéerna ibland arbeta mycket länge och att utskottet sagt, att de stundom arbeta ända till 13 år. Det hafva vi emellertid icke sagt i betänkandet; vi ha der endast förklaradt, att från den tidpunkt, då ett komitébetänkande blifvit tryckt, till den tid, då detsamma gifvit anledning till afåtande af en proposition i ämnet till Riksdagen, har en tid af 13 år kunnat förflyta. Men huru lång tid förflutit från den tidpunkt, då en komité tillsattes och började arbeta, och till den tidpunkt, då dess betänkande blifvit tryckt, dermed hafva vi i vårt betänkande icke det allra minsta sysselsatt oss.

Hvad kostnaden angår, äro naturligtvis 1,000 kronor icke mycket, för den händelse, att man kunde vinna något resultat af vigt. Vi ha

emellertid ansett, att den föreslagna åtgärden näppeligen är af den betydendet, att man därför borde underkasta sig en sådan kostnad.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Sedan härefter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 3 § 13:o tryckfrihetsförordningen, blifvit föredraget, yttrade

Herr Hedlund: Herr talman! För det af utskottet först anförda skälet måste man ju böja sig. Då deremot utskottet sedan fortsätter och säger, att »den af motionären föreslagna lydelsen af samma lagrum synes utskottet icke i något hänseende ega företräde framför den redan genom Riksdagens beslut formulerade», må man undra, om icke det ärade utskottet kommit med ett öfverord. Jag vill blott anförda ett exempel. Antag, att en person tager ut ur Gamla Testamentet och rycker ur deras sammanhang vissa mera ohöjda ställen och presenterar dem på nålspets i ett sammanhang för allmänheten, tydligen i afsigt att ockra på lättfärdigheten, så skulle ett sådant tilltag alldeles direkt kunna bestraffas af en lag, som stode i öfverensstämmelse med motionen, men deremot tviflar jag storligen på, att det skulle vara åtkomligt enligt den nu af kamrarne antagna lydelsen. Utgifvaren af en sådan samling kan alldeles bestämdt säga, att hvad som icke sårar tukt och sedlighet i Bibeln, sårar tydligen icke heller tukt och sedlighet, när det på detta sätt sammanföres. Och om vi hänvisa till »syftet», kan han med godt samvete förklara, att hans syfte icke var att såra tukt och sedlighet, utan att han ingenting heilre skulle ha sett, än att samhällets känsla för tukt och sedlighet så litet sårades af hans bok, att man tvärtom ganska allmänt köpte den. Jag tror, att man enligt den nu antagna lydelsen måste frikänna honom, medan han ovilkorligen hade blifvit fast enligt den lydelse, som är upptagen i motionen. Detta exempel är icke uppdyktadt, ty en sådan skrift har utgifvits här i Sverige för några år tillbaka.

För min del har jag den lifliga öfvertygelsen, att den nu antagna lydelsen af sedlighetsmomentet i tryckfrihetsförordningen ingalunda upprättar ett värn mot verklig osedlighet. Genom sin brist på specifikation kommer den efter hand att nedsjunka till en död bokstaf. Spären varna. Vi ha två andra moment i samma paragraf af tryckfrihetsförordningen, nemligen hädelsemomentet och förnekelsemomentet, som efter hand också nedsjunkit till döda bokstäfver, därför att de icke skilja på detta och detta, utan låta å ena sidan det berättigade sanningssökandet och meningsspridandet och å andra sidan det gemena skändandet gå öfver en kam.

Herr talman, jag har naturligtvis i förevarande fall icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes icke. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ändring
af § 17 riks-
dagsordningen.

§ 9.

Till afgörande förelåg härefter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af § 17 riksdagsordningen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 53, hade herr *K. G. Karlsson* i Göteborg hemställt, att Riksdagen måtte antaga och till vidare grundlagsenlig behandling förklara hvilande följande ändrade lydelse af riksdagsordningens § 17: »Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst.

För att vara vald till ledamot i Andra Kammaren, fordras att hafva erhållit minst hälften af samtliga afgifna röster, skolande, om icke hela det antal riksdagsmän, som väljas skall, vid första omröstningen erhållit nödigt röstetal, ny omröstning snarast möjligt företagas till utseende af den eller de återstående. Vid denna andra omröstning må endast röstas mellan dem, som första gången, utan att vara valde, erhållit de flesta rösterna, till ett antal af två gånger så många, som riksdagsmän då äro att välja; och äro de valde, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal skilje lotten.

Vid dessa val skola — — — — —
— — — — — hvilka enligt 14 § valrätt tillkommer.»

Utskottet hemställde emellertid,

att herr *Karlssons* förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde motionären

Herr *K. G. Karlsson* i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Jag ber att i korthet få med några ord söka försvara den af mig framlagda och af utskottet afstyrkta motionen.

Utskottet börjar med att kritisera den formulering, som mitt yrkande fått, och berör först mot slutet af sitt betänkande sjelfva principen. Jag skall tillåta mig att gå i motsatt ordning, ty jag håller före, att om man gillar idén, skall man äfven kunna finna en lämplig form för densamma; finnes viljan, finner man nog medlen.

Riktigheten af mitt påstående, att vår grundlags andemening är, att valmännens flertal skall hafva bestämmanderätt öfver hvem som skall utses till representant, har utskottet knappast bestridt, men på sista sidan af betänkandet förekommer en sats, som man möjligtvis kan taga så, som om utskottet ville sätta ett frågetecken gent emot den af mig framställda principen. Det heter der, att »ett dylikt förhållande» — d. v. s. förhållandet, att minoritetsval kunna inträffa — »så mycket mindre bör betraktas såsom någon synnerlig olägenhet, som äfven hos oss tanken att vid val låta minoriteten blifva i någon mån representerad visat sig icke sakna sympatier.» Jag har verkligen mycket funderat på utskottets mening med detta uttalande. Jag har i

riksdagshandlingar sett, att när år 1887 en liknande motion förelåg och af dåvarande konstitutionsutskottet, liksom nu, afstyrktes. reserve-^{Ans. ändring af § 17 riksdagsordningen.}rade sig en högvälboren ledamot af Första Kammaren, icke så, att han ville vara med om bifall till motionen, utan han reserverade sig mot motiveringen och önskade, att i den skulle införas, att utskottet afstyrkt motionen särskildt på den grund, att utskottet icke önskade, att lagstiftningen skulle taga den riktningen, att minoriteten helt och hållet krossades. Jag vet icke, om det är denna tanke, som konstitutionsutskottet i detta betänkande ansett sig böra föreviga. För min del kan jag icke inse, att den tanken är värd en sådan ära. Vill man nemligen skydda minoritetens rätt, hvilket jag anser vara mycket behjertansvärdt, bör det ske på annat sätt än genom det tillvägagångssätt, som nu följes. Det torde vara en själfklar sak, att när man säger, att man vill skydda minoritetens rätt, skall man icke skydda minoriteten inom *en viss valkrets*, utan det skall vara så, att om här i Sverige valen utlysas med en viss valparol — så t. ex. att man uppställer rösträttsfrågan såsom den punkt, som det gäller att samla sig för eller emot — och om i 130 valkretsar af de 230, som vi nu hafva, finnes majoritet för en rösträttsutvidgning och man i de återstående 100 valkretsarne hölle på de bestående förhållandena, så skulle, derest i någon af dessa 100 valkretsar, som sålunda representera minoriteten inom landet, röstsplittring egde rum å den sidan, som förfäktade de nu bestående förhållandena och på grund derutaf minoritetens kandidat, som önskade en rösträttsutvidgning, ginge igenom, minoritetens rätt icke bevaras, utan det skulle blifva majoriteten, som vunne på lotteriet, såsom jag vågar kalla det nuvarande tillvägagångssättet. Vill man taga vara på minoritetens rätt, bör väl det ske genom införande af proportionelt valsätt, och det kanske är detta, som konstitutionsutskottet åsyftat, men i så fall skulle jag för min del ha varit ytterst tacksam, om utskottet tydligare uttalat detta, så att man sluppit att disputeras om den saken.

Utskottet har sagt, att antagandet af min motion skulle medföra olägenheter. Men hvori bestå da dessa olägenheter? Jo, det är de ökade besvär och de ökade kostnader, som skulle uppstå på grund af de omval, som eventuellt komme att ega rum.

Men nu tror jag, att man ofta kan för det allmänna bästas skull vara tvungen att underkasta sig detta obehag; och för min del vidhåller jag fortfarande, att det är att tillgodose det allmänna bästa, om man söker ställa så till, att grundlagens andemening i detta afseende kommer till sin rätt. Vi veta alla, att i utlandet, särskildt i Tyskland, Frankrike med flera länder, man ansett det nödigt att värna denna tanke genom bestämmelser angående omval i sådana fall, då icke någon kandidat lyckats erhålla absolut majoritet. I vårt land med dess i många fall ofantligt stora valkretsar är det gifvetvis alldeles särskildt svårt för liktänkande inom olika delar af dessa stora valkretsar att ena sig om en kandidat, och därför finnes också här en mycket fruktsam mark att arbeta i för dem, som önska splittring.

Utskottet söker bagatellisera betydelsen af min motion och är till och med rätt onådigt mot mig, derför att jag i denna sak vågat ställa mig på den ståndpunkt, som uttryckes i den gamla satsen: »känd sak

Ang. ändring
af § 17 riksdagsordningen.

(Forts.)

är så god som vittnad». Utskottet säger nemligen: »Motionären synes emellertid anse de fall, då den till riksdagsman valde icke erhållit minst hälften af de afgifna rösterna, så falrika, att en ändring af grundlagen i den af honom föreslagna riktning redan därför är af behöfvat påkallad; »att detta» — minoritetsval — »ofta inträffar», säger han, »är ett så allmänt känt sakförhållande, att jag finner det vara öfverflödigt att härför anföra bevis och exempel.» Och utskottet tillägger: »Härutinnan kan utskottet dock icke dela hans åsigt.» Nä ja, om tycke och smak bör man ju icke disputeras, heter det. Utskottet har låtit sitt utlåtande åtföljas af en tabell, hvaraf framgår antalet s. k. minoritetsval under åren 1872—1899. Der visar det sig dock, att vid de senast försiggångna valen 10,4 % deraf voro minoritetsval. För min del tycker jag nu, att detta verkligen är mycket och för mycket; — att utskottet har en annan mening, är för mig och sjelfva saken synnerligen ledsamt. Det är ju visserligen, på sätt utskottet här framhåller, ett glädjande förhållande, att på det hela taget antalet minoritetsval gått tillbaka; men jag hemställer, om utskottet kan garantera, att så fortfarande blir förhållandet och att icke i stället omständigheterna kunna bli sådana, att denna siffra kommer att växa. Och om man jemför åren 1896 och 1899, visar sig ju verkligen för detta sista år en höjning — visserligen obetydlig, men dock en höjning i stället för en minskning.

Då jag nu öfvergår till utskottets *formella* betänkligheter mot det af mig framställda förslaget, kan man sammanfatta dessa deri, att med mitt förslag skulle icke fullt vinnas hvad jag med min motion åsyftat. Till bevis härför har utskottet — jag *vill ej* säga »uppkonstruerat», men jag finner icke för ögonblicket något bättre ord — en del valresultat. Jag är nu för min del icke i tillfälle eller i stånd att kunna påstå, att dessa fall gifvetvis aldrig skulle kunna i verkligheten inträffa — det fins ju en möjlighet derför — men redan med den formulering, jag gifvit mitt förslag, skulle man i allt fall säkerligen komma till, hvad utskottet säger redan nu vara förhållandet, eller att dylika fall vore undantag. För min del anser jag icke 10,4 % utgöra »undantag»; men om bestämmelser gäfvos i enlighet med mitt förslag, vågar jag bestämdt påstå, att minoritetsval blott undantagsvis skulle förekomma.

Emellertid, inseende svårigheten och vanskligheten för en enskild motionär, allra helst med icke större förutsättningar, än jag för min ringa del har, att lämpligt formulera ett förslag, hade jag tänkt mig, att inom utskottet, der det sitter så många erfarne och lärde män, män med en alldeles ovanlig begåfning, ingen svårighet borde möta att formulera ett förslag, som blefve tillfredsställande. Men jag har till och med gått ännu längre, ty jag har tänkt mig, att det dock tör hända kunde visa sig omöjligt äfven för desse män att formulera ett nöjaktigt förslag, och jag har derför i ödmjukhet anmodat utskottet att förorda en Riksdagens skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t ville ta saken om hand. I rent formellt afseende anser jag mig derför vara så der temligen skyddad.

Ja, herr talman, då jag icke känner mig öfvertygad af utskottets skäl, *Ang. ändring af § 17 riksdagsordningen.* ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr *Nydal* instämde häruti.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Jag vill först för kammaren påpeka, att motioner i enahanda syfte som denna vid flera föregående riksdagar förelegat till behandling, men i allmänhet icke tillvunnit sig den ringaste sympati vare sig i Första eller Andra Kammaren. Detta hindrar ju icke, att den nu föreliggande motionen möjligen åtnjuter sympatier; men vid dessa föregående tillfällen har så ej varit förhållandet.

Den siste ärade talaren rigtade särskildt åtskilligt klander mot den tabell, som utskottet uppgjort och infört i betänkandet. Förhållandet var det, att han i sin motion uppgifvit, att minoritetsval skulle förekomma i så synnerligen talrika fall; och utskottet har därför uppgjort denna tabell, hvaraf framgår, att antalet minoritetsval var år 1872 49, år 1875 47, men sedan nedgått så, att det vid valen 1896 och 1899 utgjorde 22 å 24.

Den ärade talaren frågar nu, om utskottet kan garantera, att antalet fortfarande skall nedgå. Nej, det är ju alldeles omöjligt att garantera; men ett faktum är dock, att under åren 1872—1899 antalet minoritetsval minskats med mellan 20 och 30 eller från 23 å 25 procent af samtliga val till 9 å 10 procent. Här visar sig sålunda en betydande minskning; och det är endast detta, utskottet velat påpeka.

Jag vill vidare yttra några ord om en punkt, som äfven af den siste talaren vidrördes, nemligen i fråga om det stycke af utskottets motivering, som lyder: »Af ett sådant val framginge, att icke någon kandidat omfattats med synnerligt intresse af valmännens flertal, och om i följd häraf en minoritet inom valkretsen blefve representerad i Riksdagen, torde ett dylikt förhållande så mycket mindre böra betraktas såsom någon synnerlig olägenhet, som äfven hos oss tanken att vid val låta minoriteten blifva i någon mån representerad visat sig icke sakna sympatier». Den ärade talaren kladdrade på det allra skarpaste detta uttalande. För min del kan jag emellertid ej härutinnan bemöta honom, ty jag är dervidlag af alldeles samma åsigt som han. Jag har nemligen reserverat mig mot motiveringen och dervid afsett just denna punkt, enär jag för min del ej kan finna, att hvad som här åsyftas är exempel på något minoritetsval; ty då skulle det vara minst två representanter, representanter för både majoritet och minoritet, under det att här blott är fråga om en representant. Jag yrkade därför, att denna punkt skulle utgå, och har följaktligen ingenting emot, om kammaren beslutar utesluta densamma.

Det var egentligen denna punkt, motionären uppehöll sig vid. Jag vill emellertid be att få påpeka något, som motionären ej vidrört, nemligen det, att genom dessa valmöten, som numera allt oftare arrangeras, det blir lättare att uppställa flera kandidater. Skulle motionärens förslag antagas, kan det möjligen hända, att man ej bryr sig så mycket om, hvilka kandidater uppställas vid första valet; man tycker sig kunna kasta fram två eller tre kandidater, emedan man ju ändå

Ang. ändring af § 17 riksdagsordningen har den möjligheten att sedan verkställa en utgallring och vid det sista valet få den, man vill ha fram. Och på det sättet skulle man, såsom utskottet påpekat, få flera val, än behöfligt är.

(Forts.)

Inom min hemtrakt hände det verkligen, att man under förra perioden fick en minoritetsrepresentant; och hvarför? Jo majoriteten splittrade sig. Men sedan majoriteten funnit, att detta ej gick an, uppträdde den enig vid sista valet och fick då igenom sin representant. Skulle nu motionärens förslag antagas, fruktar jag, att det blir frestande för valmännen att kasta fram en massa kandidater för att sedan verkställa en utgallring.

Jag vill dessutom påpeka, att sedan i år beslut fattats om framskjutande af valen till slutet af september månad, kan det genom dessa uppskof och omval hända, att man kommer för nära inpå Riksdagen.

Det är af dessa skäl, utskottet yrkat afslag å motionen.

Nu säger motionären, att då utskottet är sammansatt af så ovanligt begåfvade personer, kunde det utreda frågan. Jag kan nu icke sjelf bedöma, huru pass begåfvad jag för min del är; men då motionären säger, att vi äro begåfvade, får jag väl tro det, och vi skulle ju då också ha förmåga att utarbete ett förslag. Men vi anse dylika förslag icke vare sig lämpliga eller behöfliga; vi finna det nuvarande tillståndet bättre än något i den rigtning, som motionären föreslagit, och därför ha vi ej velat utarbete något förslag.

Motionären sade vidare, att om utskottet ej kunde utarbete något förslag, så kunde man åtminstone skriva till Kongl. Maj:t i ämnet.

Ja, det har också varit fråga derom i utskottet, men man var der tveksam, om det är skäl, att konstitutionsutskottet föreslår skrivelser till Kongl. Maj:t. Tvärtom bör väl konstitutionsutskottet så mycket som möjligt undvika dylikt, ty detta utskott bör ju vara så sammansatt, att det kan uppgöra ett förslag utan att skriva till Kongl. Maj:t, så att Riksdagen må sjelf behålla grundlagen i sin hand.

Af de skäl, jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att få till dagens protokoll antecknad, att det berott endast på en glömska å min sida, att jag ej kommit att inom den därför af utskottet bestämda tiden anmäla min reservation mot vissa delar af utskottets motivering. I likhet med friherre Barnekow yrkade jag inom utskottet, att en punkt i utskottets motivering skulle utgå, och jag dref det till votering, men tappade med en röst.

Jag afser sista punkten i första stycket på sid. 8. Min åsigt var nemligen, att man borde sätta punkt efter ordet »flertal» och låta återstoden af meningen utgå, emedan det uttalande, som deri innehålles, är olämpligt samt innebär en oriktig grundsats. Men, som sagdt, jag lyckades ej drifva igenom denna min mening, utan kom allenast så långt, att, sedan beslut i denna fråga fattats, ur meningen utslöts ett ord.

Herr Branting: Herr talman! Jag tror, att man har skäl att

vara utskottet tacksam för den tabell, det uppgjort, hvarigenom vi fått någon klarhet öfver, huru i praktiken de nuvarande valbestämmelserna verka i vårt land. Det visar sig deraf otvifvelaktigt, att en förbättring skett så till vida, att de s. k. minoritetsvalen blifvit mera sällsynta under de senaste perioderna, än hvad fallet var förut. Men det kvarstår i allt fall, sasom redan motionären anmärkt, att ett ganska anseeligt antal dylika val dock förekomma — 1899 ej mindre än 24, en siffra, som ju icke är så obetydlig i förhållande till denna kammars medlemsantal.

Vi känna alla, huru här mycket ofta utgången kan hänga på en eller annan röst, och vi ha särskildt i år haft upprepade tillfällen att se, huru så viktiga val af dem, denna kammare företager, som valen af utskott kunna vara beroende på några få röster. Och dervid kan det icke vara särdeles tillfredsställande att finna, att konstitutionsutskottet så lättvindigt förklarar, att det icke gör någonting, om 24 personer, d. v. s. öfver 10 procent af kammarens ledamöter, sitta här icke med majoritetens, utan med minoritetens af sina valmän önskan.

Men härtill kommer ännu en annan omständighet, som förmått mig att begära ordet.

Det synes mig, att äfven om konstitutionsutskottet sålunda skulle kunna påvisa, att det egt rum en minskning i antalet fall, da minoritetsval förekomma, och således en ökad mogenhet uti vårt folks handhafvande af denna valmekanism kan konstateras, så följer deraf dock ingalunda, att det är så alldeles gifvet, att det blifvit riktigt väl sörjdt för majoritetens önskningsar äfven i de fall, der majoriteten far fram sin kandidat.

För det första är nemligen det system, som vi för närvarande ha, då man genast från början måste enas om en kandidat för att icke riskera ett minoritetsval, egnadt att i det längsta förqväfva framkomsten af nya tankeriktningar, som inom en majoritets område väl kunna behöfva göra sig gällande, och således att undanskjuta representationen af sådana åskådningar, hvilka hafva målsmän ute bland folket, men som hafva alltför få målsmän inne i Riksdagen. Alla partier börja såsom mindretal och blifva då i sin början missgynnade genom den form för valen, vi för närvarande hafva. Det dröjer mycket länge, innan de nått upp till en sådan ställning, att majoriteten bland ett majoritetsparti i valkretsen tager hänsyn till ett sådant politiskt minoritetspartis önskningsar. Detta är enligt min uppfattning en olägenhet; ty vi böra sträfva derhän, att Riksdagen återspeglar de tankeriktningar, som finnas inom nationen, någorlunda i förhållande till den styrka, de ega. Och jag tror, att det skulle blifva större möjlighet för en verkligt politisk minoritet att göra sig gällande, om den af motionären föreslagna lagändringen komme till stånd, än hvad nu är fallet; ty då skulle man vid valtillfällena kunna från början lättare agitera fram sin kandidat och göra hans åsigter kända. Detta är en sida af saken.

En annan är den, att likasom det har olägenheter med sig, att rent politiska skiftningar i majoritetsgruppen blifva undertryckta, så erhålla å andra sidan vissa specialåskådningar, som jag knappast vet, om man kan kvalificera såsom politiska, ett oproporcionerligt inflytande på valen.

Ang. ändring
af § 17 riks-
dagsordningen.
(Forts.)

Ang. ändring
af § 17 riks-
dagsordningen.
(Forts.)

Om vi se, huru det faktiskt går till i vårt land, är det ofta så ställt, att en persons kandidatur — huruvida han skall antagas såsom majoritetskandidat med utsigter eller icke — kan vara beroende på hans åsigter i en enda specialfråga, särskildt nykterhetsfrågan, som ofta synes mig spela en alltför vigtig roll vid dessa förberedande förhandlingar vid ett val. Sådant är enligt min mening att skjuta fram en detaljfråga på ett sätt, som icke är nyttigt och gagneligt för det stora hela, att rent af premiera en oersonlig politik i vissa specialfrågor till förfång för en verklig politisk uppfattning.

Nu kan det hända — och jag tror, att det hänt — att majoriteten, som icke är så avancerad i nykterhets- eller, rättare sagt, förbudsfrågan som en fraktion inom densamma, ser sig tvungen att böja sig för denna lilla klick förbudsvänner, som kanske ha valet i sin hand, hellre än att hela deras politiska åskådning skall ligga under vid valet.

Ett sådant slags uppmuntran af särskilda specialsträfvanden följer med nödvändighet enligt mitt förmenande deraf, att vi icke ha det korrektiv, att, om icke någon kandidat uppnår absolut majoritet, omval skall ske, utan allt måste göras upp vid de förberedande underhandlingarna inom partierna, vid äfventyr, att det sker ett, som man med ett bevingadt ord från senaste valstriden kallat, »Sorundaval».

Det är klart, att det under inga förhållanden kan vara lämpligt att på det viset lägga en oproportionerligt stor vikt i vågskålen till förmån för en viss, strängt disciplinerad grupp inom en majoritet. Och jag tror, att Riksdagens fysiologi äfven deraf kan taga viss skada.

Till följd af de skäl, jag här anfört, och med hänsyn dertill, att i utlandets flesta stater, der en liknande ordning, som här föreslagits, är gällande, man naturligtvis ansett det vara af stor vikt att få den *verkliga* majoriteten och icke minoriteten representerad, och att detta således bör gå för sig att införa äfven hos oss, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Darin: Herr talman, mina herrar! Om jag kunde tillägga de på sid. 8 i betänkandet förekommande, af motionären anmärkta och af utskottets vice ordförande med flera talare klandrade ord den betydelse, dessa herrar velat gifva dem, skulle jag för visso icke utan reservation låtit dem inflyta i utskottets utlåtande. Men jag kan alldeles icke tillägga dessa ord den betydelse och vikt, som dessa talare gjort.

Hvar och en, som läser utskottets betänkande i dess helhet, skall finna, att den ledande tråden, som genomgår det hela, är den, att majoriteten bör kunna komma till sin rätt öfverallt, der den vill tillvarataga densamma. I detta hänseende visar sig ock enligt min uppfattning utskottet ännu mera angeläget än motionären. Utskottet visar nemligen genom flerfaldiga exempel, hvilkas rättighet motionären ej vågat bestrida eller ens ifrågasätta, att genom ett antagande af sådana valbestämmelser, som här föreslagits, majoritetens rätt många gånger skulle på ett betänkligt sätt komma att kränkas. Det kan således ingen våga påstå, att detta utskottsbetänkande i någon mån innebär ett sympatiuttalande för minoritetsval.

Utskottet har således, som sagdt, bestämdt ställt sig på den ståndpunkt, att majoritetens mening bland valmännen bör blifva gällande, så vidt möjligt är. Utskottet har derjemte påvisat, att de val, der en minoritet kommit att bestämma utgången, alltjemt blifvit färre, ända derhän, att vid de två senaste valen antalet af de fall, då den valde icke erhållit mer än 20—40 procent af de afgifna rösterna, endast varit 4 och 2, utgörande blott 1,7 och 0,9 procent af hela antalet valde.

Ang. ändring
af § 17 riksdagsordningen.
(Forts.)

Utskottet har alldeles tydligt ådagalagt, att minoritetsvalen i det hela äro i starkt aftagande och att särskildt antalet af sådana val, der den valde erhållit mindre än 40 procent af samtliga afgifna röster, varit mycket ringa.

Emellertid har utskottet på sid. 8 anförde de nu afsedda orden. För att rätt förstå deras innebörd, måste man dock se till, i hvilket sammanhang de förekomma. Det heter i betänkandet: »Om sålunda det inom en valkrets vid *något enstaka tillfälle*» — och utskottet tror sig ha påvisat, att det endast händt vid enstaka tillfällen — »fortfarande komme att inträffa, att den till riksdagsman valde icke blifvit utsedd af valmän, som hade absolut majoritet inom kretsen, så har utskottet icke kunnat finna sådana »undantagsfall» — märk väl: »undantagsfall» — »vara af den betydelse, att fördenskull ett bifall till motionärens förslag vore att förorda. Af ett sådant val framginge, att icke någon kandidat omfattats med synnerligt intresse af valmännens flertal» — då är det ju valmännens flertal, som har att bära skulden för den utgång valet fått — »och om i följd häraf» — d. v. s. i följd af bristande intresse hos dem, som kunde ha skaffat sig majoritet vid valet — »en minoritet inom valkretsen blefve representerad i Riksdagen, torde ett dylikt förhållande så mycket mindre böra betraktas såsom *någon synnerlig olägenhet*» etc.

Ja, icke kan man tillägga dessa ord den betydelse, som anmärkarne velat göra. Icke kan man på grund deraf säga, att utskottet för egen del uttalat sympati för minoritetsval. Utskottet har väl i detta sammanhang framhållit, att det på *vissa håll* finnes sympati för minoritetsval. Men *utskottet* såsom sådant har alldeles icke uttalat några sympatier för dylika val och, herr talman, icke heller jag.

Herr David Bergström: Herr talman, mina herrar! Ja, nu ha två af de tre konstitutionsutskottsledamöter, som här tagit till orda, fritagit sig från all andel i det mycket besynnerliga resonnement, som konstitutionsutskottet fört på sid. 8 och som blifvit påpekadt af flere talare. Dessa båda konstitutionsutskottsledamöter hafva ådagalagt, att de väl förstått skilja mellan att tillgodose krafvet på representation af en minoritet i landet eller af en minoritet i valkrets, der man väljer flere riksdagsmän, samt att å andra sidan verka för val af de så kallade minoritetskandidater, som utskottet talar om på sid. 8 och som endast komma in i Riksdagen, så att säga, på en bakväg. Men om man fritagit sig från detta resonnement, synes det, som om icke något skäl kvarstode att ställa sig på den grund, som dessa utskottsledamöter ställt sig, och afstyrka motionen.

Om man ser på den sifvertabell, som här meddelats i konstitutions-

Ang. ändring
af § 17 riks-
dagsordningen.
(Forts.)

utskottets betänkande och till hvilken utskottet fogat en del kommentarier, tror jag, att man vid närmare studium deraf skall finna, att dessa kommentarier behöfva något kompletteras. Redan i fall konstitutionsutskottet behagat gå till källskrifterna för dessa siffror: statistiska centralbyråns redogörelser för riksdagsmannavalen och den text, som finnes bifogad desamma, skulle konstitutionsutskottet funnit, att de fall, då dylika minoritetsval för närvarande ifrågakomma, hufvudsakligen äro sådana, der den gamle representanten för valkretsen af en eller annan anledning icke längre uppställer sig till valet, utan der valkretsen skall gå att söka en ny representant. Särskildt i valkretsar, som bestå af en mängd småstäder, har man ganska svårt att förena sig om en kandidat såväl på höger- som på venstersidan. Och detsamma är också fallet i valkretsar på landsbygden, der, såsom vi alla veta, en mängd sockenkandidater lätt uppstå.

Under sådana förhållanden är det ganska tydligt, att det vore till fördel i många fall, om en sådan valkrets, innan den definitivt valde sin representant, kunde få göra om valet ännu en gång bland ett mindre antal kandidater, som varit ifrågasatta. För alla dem, som anse det förmånligt, att valkretsens majoritet *verkligen* blir representerad i Riksdagen, borde detta icke kunna ställa sig såsom någonting ofördelaktigt.

Nu säger utskottet emellertid å sid. 6, att ett genomförande af motionärens förslag icke skulle komma att medföra säkerhet för, att majoriteten af de i ett riksdagsmannaval deltagande *alltid* komme att bestämma utgången af valet. Nej, det är sant, det skulle motionärens förslag icke medföra. Men om vi tänka oss, att af de 24 fall vid senaste riksdagsmannaval, då minoritetskandidater blefvo valda, t. ex. i 20 af dessa en korrektion egt rum genom tillämpning af motionärens förslag, vore ju redan detta en afsevärd fördel.

Den siste ärade talaren har sagt, att det går såsom en tråd genom hela detta betänkande, att konstitutionsutskottet vill bevara majoritetens rätt i ännu högre grad än motionären. Ja, i sådant fall borde naturligen konstitutionsutskottet sökt att fullända motionärens förslag i stället för att såsom nu icke en vilja taga det, som dock i en ganska väsentlig del vill tillgodose majoritetens rätt.

Vidare heter det i slutet af betänkandet på sid. 8, att »enligt utskottets åsigt ett antagande af motionärens förslag skulle lätt kunna komma att framkalla ganska stora olägenheter»; och dessa skulle bestå deri, att »omval sannolikt ofta skulle komma att inträffa». Här har också konstitutionsutskottets ärade vice ordförande framhållit, att, i händelse hvad motionären föreslagit ginge igenom, det skulle vara frestande för valmännen att kasta fram en mängd kandidater, och att man i följd deraf icke skulle genast kunna komma till något definitivt resultat, utan att omval maste ega rum i många fall.

Ja, huru vet konstitutionsutskottet, att det skulle komma att gå på detta sätt? Det kan hända, att utvecklingen blir den rakt motsatta, att man nemligen i dessa valkretsar, som bestå af flere städer, eller i dessa valkretsar på landsbygden, der det är godt om sockenkandidater, försöker att ena redan på förhand, så att blott två stora hufvudpartier komma att stå mot hvarandra; och sålunda skulle ett

bifall till motionärens förslag i stället för att leda till de olägenheter, hvarom utskottet talat, komma att redan från början befrämja ett val, Ang. ändring af § 17 riksdagsordningen.
der de olika partierna klarat sin ställning.

Sedermera har konstitutionsutskottets ärade vice ordförande framhållit såsom skäl, hvarför vi icke nu i denna kammare skulle fästa oss vid detta förslag, att liknande förslag, som framstälts tillföre, icke vunnit sympatier vare sig i konstitutionsutskottet eller hos Riksdagen.

(Forts.)

Ja, samma skäl hörde vi, då det gälde en begränsning af valtiden, nemligen att liknande förslag icke vunnit sympati af äldre konstitutionsutskott eller föregående Riksdagar. Men i allt fall ha vi här i kammaren att börja med och sedermera nu i år äfven i Riksdagen fattat ett beslut om den saken, som till viss del skall råda bot på en brist i vår riksdagsordning. Det synes mig alldeles uppenbart, att vi äfven i den föreliggande frågan borde följa den anvisning, som i detta afseende gifvits. Det faktiska förhållandet, att en minskning i minoritetsvalen egt rum under årens lopp, bör icke utgöra något skäl att icke med afseende på lagstiftningen fortsätta på den väg, utvecklingen visar hän emot.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till motionärens förslag.

Med herr Bergström förenade sig herrar *Höjer, Kardell, Pantzarhielm, Pettersson* i Södertelje, *Berg* i Göteborg och *Jansson* i Edsbacken.

Vidare anförde:

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Då här har yrkats bifall till motionen, ber jag att få påpeka, att det dock borde vara svårt för Andra Kammaren att binda sig vid den formulering, som motionären gifvit åt sitt förslag, en formulering, som onekligen — det kan ingen bestrida — lider af så stor ofullständighet, att med densamma verkligen icke kan i afsevärd mån rådas bot på de missförhållanden, han vill afhjelpa.

Nu kan man säga med afseende härpå, att om utskottet velat, hade det kunnat försöka åstadkomma rättelse härutinnan. Det ville emellertid icke utskottets majoritet, och då fans det ingen hjälp för den saken.

För min del yrkade jag icke heller derpå inom utskottet, och detta af skäl, som jag nu skall be att få angifva.

Till en början vill jag vända mig emot dem, som här talat om, att ett minoritetsval ovilkorligen skulle betyda majoritetens undertryckande. Herrarne utgå då ifrån den förutsättningen, att det alltid skall finnas två klara partier eller, som herr Karlsson nyss yttrat, att det finnes en stor fråga, som är parol för valen. Men en sådan fråga finnes icke alltid. Och splittringen kan därför bero på, att det finnes flera, t. ex. tre, partier i en valkrets. Det ligger mycket nära till hands att tänka sig, att det finnes ett konservativt, ett liberalt och ett socialistiskt parti, men att intetdera af dem är så starkt, att dess kandidat kan få absolut majoritet. Hvad innebär under sådana för-

Ang. ändring
af § 17 riks-
dagsordningen
(Forts.)

hållanden ett minoritetsval? Jo, det innebär ej majoritetens undertryckande, utan att det starkaste partiet inom den valkretsen har tillsatt sin kandidat. Skall man nu ha omval i ett sådant fall, så är dermed icke gifvet, att större reda och klarhet vinnes. Ty dervid kan ett af de förlorande partierna bli tvunget att rösta på en person, som det alls icke vill ha. Jag undrar, om det icke mången gång då kunde hända, att detta partis medlemmar helt enkelt komme att afhålla sig från att rösta. Skall man därför hafva obligatoriskt omval, tror jag, att man borde införa vissa bestämmelser, hvarigenom valmännen *tvunges* att deltaga i valen. Ty annars blir ett sådant val ändå icke ett uttryck för hvad samtliga valmännen vilja, i fall en stor del af dem afhålla sig från att rösta.

Man har klandrat, att utskottet antydt, att dessa minoritetsval i någon mån kunna verka såsom proportionella val. Men kritiken gäller endast med afseende på de valkretsar, som skicka *en* representant. I de valkretsar deremot, som utse flere representanter, kan det verkligen hända, att minoritetsval kunna verka såsom proportionella val. Vi tänka oss t. ex. en valkrets, som skickar två representanter, och der det är två partier. Majoriteten är alldeles klar beträffande en af de personer, som ifrågasatts, och röstar därför enhälligt på honom. Men med afseende på den andra platsen har majoriteten icke så klara åsikter. Ingen kandidat är alldeles gifven till densamma, och då inträder en splittring. Är det då en olycka, om ett ganska starkt minoritetsparti under ett sådant förhållande skulle lyckas få igenom sin kandidat? Saken blir ännu tydligare, om man tänker sig, att ännu flere representanter skola väljas, t. ex. fyra, och att majoriteten dervid tillsätter tre och minoriteten den fjerde. På detta sätt kan den nuvarande valordningen onekligen komma att verka i samma riktning, som om vi hade bestämmelser om proportionella val. Derför har jag icke heller reserverat mig mot den här mycket omtalade punkten, ehuru jag icke var med om att rösta för densamma inom utskottet.

I hvad jag nu senast sagt ligger det skäl, hvarför jag icke yrkat på, att utskottet skulle försöka att gifva en bättre form åt motionen. Min åsigt är nemligen, att om en sak sådan som denna skall gå igenom — och jag är icke i princip obenägen därför — bör det ske först i sammanhang med införandet af proportionella val, ty först då kan reformen verka rättvist och kunna de verkligt afsevärda fördelar vinnas, som herr Branting här framhållit. Men ett bifall till motionen i och för sig skulle icke leda till ett sådant resultat, utan blott ytterligare försämra minoriteternas ställning.

Att få allmänna proportionella val — dertill fordras emellertid ju en fullständig omarbetning af vår riksdagsordning. Derför kan förslaget vara något att tänka på vid en allmän rösträttsreform, men innan vi fått dylika proportionella val införda, skulle ett bifall till motionen blott vara att sätta en ny klut på ett gammalt kläde. Af denna anledning, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! *Ang. ändring af § 17 riksdagsordningen.*
 Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af talaren på upsalabänken. Han sade, att det skulle vara »svårt» för Andra Kammaren att binda sig vid den formulering, den föreliggande frågan fått enligt motionärens förslag. (Forts.)

Men jag ber att få fråga, om herrarne verkligen kunna anse, att Andra Kammaren skulle binda sig i detta fall, på sätt som nämndes, i händelse kammaren nu skulle gilla den idé, som i motionen förfäktas, och som densamma är afsedd att frambära. Då vi veta, att något faktiskt lagförslag icke blir en följd af ett bifall till motionen, utan att kammaren dermed blott sagt, att den delar de tankar, som förslaget innehåller, icke kan väl kammaren då sägas binda sig vid någon viss formulering deraf.

Hvad den ärade talaren i öfrigt yttrade anser jag vara af flere talare, som före honom hade ordet, bemött.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Johnsson: Jag begärde ordet med anledning deraf, att ett par ledamöter af konstitutionsutskottet, som här yttrat sig, dervid sökte afgifva någon förklaring beträffande den del af motiveringen, som förekommer på sid. 8 i utskottets betänkande.

Jag får säga, att jag inom utskottet stälde mig på motionärens sida och hemställde, huruvida icke utskottet skulle utarbete ett förslag i den af motionären angifna riktningen, ehuruval jag icke ansåg mig kunna gilla motionärens förslag oförändradt. Men då utskottet icke var böjdt för en ändring, ansåg jag mig icke heller böra hålla på förslaget.

Jag reserverade mig dock mot utskottets betänkande i vissa delar, men icke mot betänkandet i den del, som berörts af ett par utskottsledamöter, nemligen mot de ifrågavarande raderna på sid. 8.

För mig synes saken ganska enkel. Anser man det vara en stor olägenhet, att minoritetsval kan förekomma, då bör man bifalla motionen och införa förändrade bestämmelser, hvarigenom detta förebygges.

Anser man deremot, att det icke är någon så synnerligen stor olägenhet, att minoritetsval kan förekomma i en eller annan valkrets, torde det vara bättre att bibehålla nuvarande bestämmelser, tills man i framtiden möjligen kan få det proportionella valsättet infördt, hvilket, efter åtskilliga yttranden här att döma, synes af flere vara önskvärdt. Motioner om proportionella val hafva ju väckts, men stött på åtskilliga svårigheter, bland annat beträffande formen för dylika bestämmelsers införande i våra grundlagar.

Hvad jag velat framhålla är således, att jag icke anser det förhållande, att ett minoritetsval vid ett eller annat tillfälle kan förekomma, vara af någon så synnerligen stor olägenhet, att denna uppväges af de påtagliga olägenheterna af omval. Vill majoriteten icke söka ena sig om en kandidat, så blir det dess ensak; och icke kan man väl i sådant fall säga, att någon orätt sker genom att minoriteten får igenom sin representant. Detta är, synes det mig, afgörande för frågan; och då så är, kan jag för min del ej annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring
af § 17 riks-
dagsordningen.
(Forts.)

Herr Hedlund: Herr Branting har nyss framhållit en oegentlighet i det nuvarande valsystemet. Jag skall be att få beröra en annan. Antag, att i kammaren beslutet skulle fattas icke med absolut röstöfvervigt, utan med relativ. Då kan man lätt tänka sig, hvilka listiga manövrer skulle sättas i verket för att få fram förslag, som skulle splittra rösterna, och derigenom drilla fram minoritetsbeslut. Att val fått en sådan utgång, att ingendera kandidaten haft absolut majoritet, har nog egentligen berott på politisk omogenhet och brist på disciplin. Men det är att förutse, att i den mån disciplinen och mogenheten utvecklas, kommer också minoriteten att i allt flera fall, såsom redan nu några gånger händt, använda sprängkandidatsinstitutionen till att med allehanda fintliga manövrer sätta krokben för majoriteten inom valkretsen.

Detta bidrager icke till valens ärlighet och pålitlighet; men eftersom tydligen motionärens förslag går i den riktningen att införa mera ärlighet och klarhet vid valen, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu upptog nämnda yrkanden till proposition, fann det förra vara med öfvervägande ja besvaradt. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 125 ja och 56 nej; och hade alltså utskottets hemställan bifallits.

§ 10.

Herr *K. S. Husberg*, som antecknat sig för motions afgifvande, aflemnade en af honom med flere undertecknad motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående anstånd med åtgärder för återbesättande af det lediga biskopsembetet i Kalmar stift.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,46 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.